

Anulu IV.

N^{ro} 16 si 17.

Fóia basericésca.

Organu

pentru cultur'a religioasa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU Cluj / [Central University Library Cluj](#)

25 Augustu si 10 Septembrie 1886.

Cuprinsulu:

Epistola enciclica. — Sant'a Unire si cultur'a romana. — Spectacolulu generalu
ala universului. — Despre ameliorarea starea misere a preoteseloru veduve si a
orfaniloru de preoti. — Esercitiu spirituali. — Santulu Pietru in Rom'a. —
Clerulu grecu si Biserica româna in Macedoni'a. — Unu plaidoyer protestantu
din Danemarca asupra lui Leonu XIII. — Revist'a basericésca.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1886.

Tipograff'a Seminariului gr.-cat. in Blasiu.

Epistolă enciclică

a Preasfântului *Parintelui nostru Leonu din Provedinti'a domnedieesca*
Papa XIII, către Episcopii Ungariei.

Venerabililor Frati:

Primatului, Archiepiscopilor, Eppiloru și Ordinarilor dintr'alte
locuri ale Ungariei, cari au grația și comuniune cu Scaunulu Apostolicu
Leonu PP. XIII.

Venerabililor Frati

Salute și binecuvântare Apostolică.

Cea-ce amu doritu multu și îndelungatu, că se ve potemu agră prin
epistolă Noastră la tîmpu binevenitu, precumu amu aloquatu pre Episcopii
din unele popóra, cu acelu scopu, că se împartesim cu voi vederile Noștre
despre lucrurile, cari privescu înflorirea numelui creștinescu și mîntuirea
Ungariloru, acea ni s'a datu chiar' în aceste zile cu cea mai buna ocaziune,
cîndu Ungari'a reînviindu bucuri'a serbéza amintirea recuceririi cetății Bud'a
înainte de asta cu 2 sute de ani. — Între laudele naționale ale Unguriloru
pururea v'ă fi însemnata acea, că strămoșii voștri au avutu fericirea de a re-
castigă prin vîrte și statornicia cetatea capitală, ocupată de inimi tîmpu
de unu seclu și jumătate.

Pentru că se rămăna pururea amentirea și multămit'a pentru acest'a bi-
nefacere alui Domnedieu, Pontif. Supr. Inocențiu XI. pre dreptulu a ordinaru,
că dîu'a: 2 *Septembre*, cîndu s'a îndeplinitu o faptă asiă însemnata, în tóta
lumea se se serbeze cu solemnitate religioasă întru onóra S. Stefanu, primul
voștru rege apostolicu. Acumu destulu de cunoscutu este, că S. Scaunulu
Apostolicu a avutu parte nu ne însemnata în evenimentulu celu mare și feri-
citu, de care vorbim și care că desine a urmatu din învingerea glorioasă
castigată cu 3 mai înainte la Vien'a asupr'a aceluiași inimicu: care învingere,
pre dreptulu în mare parte este în urm'a îngrigiriloru apostolice ale lui Inocențiu,
și după castigarea căreia au începutu a slăbi puterea Mohametaniloru în Europ'a.
Dar' și în ainte de acea etate în asemenea timpuri s'au îngrigitu antecessorii
noștri cu suatulu, cu ajutórie, cu bani și prin alianție, că se se maréscă puterile
Ungariei. Dela Calistu III. până la Inocențiu XI. au fostu mai mulți Pontifici
romani, a caroru nume în respectulu acest'a cu gloria ar' trebui amintite. În
loculu toturor se amentim singuru pre Clemente VIII. carui'a diet'a rega-
tului Ungariei a decretatu se i-se aduca multumita publică, căci cîndu Strigonulu
și Visegradulu s'au liberatu de sub domni'a Turciloru fiindu starea lor parasita

La N-rulu acest'a se adlode, catalogulu Cartiloru aflatórie la Tipograf'a seminariale
din Blasiu.

și aproape desperată, singuru elu a datu ajutoriu la tempu și din destulu. Astu-feliu, pre cumu Scaunulu Apostolicu nice una data n'a parasitu natiunea ungara, de câte ori a trebuitu se se lupte cu inimizia religiunei și a moravuriloru creștiniloru, asia acumu, cându amintirea celei mai fericite suveniru misica animele, cu placere iá parte la acést'a bucuria ce aveti cu totu dreptulu: și socotindu timpurile schimbátorie, numai acea voimn și intr'acea lucrâmu, cá se intarimu poporulu in credinti'a catolica și totu odata se contribuimu, dupa potintia, cá se alungâmu pericolele comune, prin ce vomu câștigá și acea, cá vomu servi binelui publicu.

Ins'asi Ungari'a este martura, cá atâtú ómeniloru singuratici, câtú și statelorú, nu póte dá Domnedieu unu daru mai mare de câtú acel'a, cá din indurarea lui se primésca adevverulu catolicu și se-lu tiena cu perseverantia. Acestu daru, fórte mare in sine, cuprinde in abundantia și alte bunuri, prin cari nu numai singuraticii ómeni și potu dobandí fericirea eterna in ceriuri, ci și statele insusi marirea cea adevverata și inforirea. Acést'a sciendu-o prea bine I-ulu rege apostolicu, nemicu n'a cerutu mai cu de a dinsulu dela Ddieu, de nimicu in viét'i'a sa nu s'a ingrigitu cu mai multa ostenéla, nici n'a lucratu cu mai multa statornicia, de câtú cá se estinda credinti'a catolica in totu regatulu și se o constituésca inca dela inceputu pre base secure. Asiá dar' fórte de tempuriu s'a statoritu intre Pontificii romani și intre regii apostolici relatiunea de nasuintie și detorintie reciproce, cari nici una etate dupa acea nu le-a ridicatu. Stefanu a statoritu si fundatu regatulu: dar' coron'a regésca numai dela Pontificele romanu a primitu-o; regele a fostu consecratu prin autoritatea pontifelui: dar' a voitu cá regatulu seu se fia oferitu Scaunului Apostolicu; a intemeiatu nu pucine episcopate pin darnici'a s'a; a facutu mai multe asiediaminte píe, dar' aceste merite le-a insocitu éراسi acea mare bunavointia a Scaunului Apostolicu și indulginti'a-i cea in multe lucruri cu totul deosebita. Din credintia, din pietate sia a scosu regele santu lumin'a suatului și norm'a cea mai buna de a guberná statulu; nu altu-cumu de câtú prin rogatiune continuá a castigatu tari'a sufletésca de a nadusi atâtú conjuratíunile tradatoriloru, câtú și de a refrange invingatoriu atacurile inimiziloru, Astu-feliu sub scutulú religiunei s'a nascutu statulu vostru și sub padi'a și conducerea aceleiasi a si ajunsu nu numai la maturitate, ci si la tari'a statului și la gradulu gloriei depline a numelui vostru. Credinti'a primita cá mostenire dela regele și parentele seu, Ungari'a a tienuto cu santienia și nevatemata chiar' și in cele mai mari greutati ale tempului, cându ratacirea pieritiósa a rapitu dela sinulu bisericeii pre popórele vecine. Cu credinti'a catolica din preuna a remasu constanta in regele apostolicu, in Episcopi, in intregu poporulu, supunerea și pietatea cátra Scaunulu lui Petru, și éراسi voi'a cea aplicata cátra Ungari și bunavointi'a parintiésca a Pontificiloru romani o vedemu intarita prin testimonia constante. Și astadi dupa atáti'a seeli, dupa atáte intemplari, sustau, din indurarea lui Ddieu, relatiunile cele vechi; și acele virtuti ale

stramosilor vostri nu s'au stinsu nici de cumu in urmasi. Fàra indoiala suntu vrednice de lauda; ostenelele consumate, nu fàra folosu, intru indeplinirea detorintieloru eppesci, mângaiarea adusa in nenorociri publice, nesuinti'a pusa intru apararea drepturiloru Basericei, voi'a constanta si de zelu pentru conservarea credintiei catolice.

Aceste cugetandu-le, sufletulu se petrunde de bucuria, si Vóue Venerabili Frati, si poporulu Ungurescu i-dàmu cu placere laud'a cuvenita peniru fapte. Totusi nu potemu tacé, ce nimenui nu-i este ascunsu: câtu-su de dusmane virtutiei tâmpurile aceste, prin câte apucaturi se combate Baseric'a, câtu trebuie se ne tememu, nu cumv'a credinti'a sguduita se langediésca si acolo, unde este mai tare si a aruncatu radecini mai adânci. Destulu este a aminti acelu funestu isvoru de rele, cà pàrerile *rationalismului* si ale *naturalismului* se sémena liberu in tóte partile. Càtra aceste se adaugu nenumeratele amagiri ale coruptiunei: voi'a puterii publice de statu uneori instrainata de càtra Baserica, chiar' deslipirea fatisia: indrasné'a cerbiciósa a secteloru ascunse, modulu de creștere a tinerimei fàra de nici unu respectu càtra Domnedieu. Dar' déca candu-va au vediutu si au sémfitu omenii, câtu este nu numai de binevenita, ci chiar' ne incungiaratu de lipsa credinti'a catolica pentru liniscea si binele publicu: intru adevèru trebuie se vódia si se semtia intru acestu tempu. Càci este adevèritu prin esperinti'a de tóte dile, unde se încérca se impinga statulu aceli ómeni, cari nu s'au deprinsu a respectá auctoritatea nimenui nici s'au indatinatu a-si infréná intru nemic'a poftelè loru. Ce tientescu, de ce apucaturi se folosescu, cu càta cerbicia se lupta, nimenui nu-i póte fi necunoscutu. Cele mai mari imperatii, statele cele mai infloritórie se lupta mai in continuu in contra astoru feliu de ómeni, cari-su legati la olalta prin unirea de idei si asemanarea agendeloru, din ce resulta totu de a un'a nnu periclu pentru securitatea publica. Contra unei cutezari de caracteru asiá periculosu in unele locuri au aflatu, cà suatulu celu mai sanetosu este, cà se inarmeze auctoritatea magistratulu si puterea legiloru. Dar' spre a oprí terórea *socialismului* unu singuru modu este celu mai bunu si celu mai eficace, care déca se delatura, pucinu ajunge fric'a de pedepse; acestu mijlocu stà intr'acea, cà cetatiani se fia instruiti in lucrurile de religiune si se se tiena in respectu si iubire càtra Baserica. Pentru-cà Baseric'a este cea mai sânta aperatória a religiunei, parinte crescatoriu a nevinovatiei moravuriloru si a toturoru virtutiloru, cari de sine purcedu din religiune. Ori-cari urméza preceptele Evangeliulu intr'unu modu religiosu intru tóte, chiar' prin acést'a trebuie se fia fórtè departe de suspiciunea *socialismului*. Càci religiunea demànda, cà se onoràmu pre Ddieu si se ne tememu de elu, si totu astu-feliu se ne supunemu si se ascultamu de puterea legitima; opresce rescól'a, voiesce se fia nevatamata proprietatea si dreptulu: cari au averi mai mari, aceia se dè ajutoriu gratiosu multímei lipsite. Pre celi seraci i inbratiosiéza cu cea mai mare iubire, pre cei nenorociti i-mângaiè cu cea mai dulce consolare,

punendu-le înainte sperarea bunurilor celor mai mari și neperitorie, cari cu atât voru fi mai mari, cu cât omul va fi suferitu mai greu și mai îndelungatu. Din care cauza celi ce conduc statele, nemicu nu voru lucră mai întieptiese neci mai oportunu, de câtu deca voru lasă religiunea fără nici una pedeca se influintieze în sufletele poporului, și prin preceptele sale se-i readuca la onestitatea și întregitatea moravurilor. A nu se increde în Baserica, seau a-o suspicionă este înainte de tôte una nedreptate facisia, apoi nu folosese nimenui, fără numai inimiciloru ordinei civile și celoru pofitori de a restornă tóta starea lucrurilor.

Ungari'a din îndurarea lui Ddieu n'ă vedutu turburările civile cele înfloratorie, nici înfricosiatele cete, cari într'alte state au facutu se tremure linistea statului. Dar' pericolele amenintatorie pre noi că și pre voi, Ven. Frati, ne admonieza seriosu se luăm sem'a, și pre di ce merge se ne ncsuimu cu mai mare zelu, că aci se înfloréca și se se întaréca religiunea și institutiunile crestine se remăna în onórea loru cuvenita. Din acést'a cauza înainte de tôte este de doritu, că Baseric'a în întregu regatulu Ungariei se se bucuré de libertate deplina, precumu s'a bucuratu de altadata, cea-ce folosese numai binelui comunu dupa datina. Noue într'adeveru dorinti'a cea mai fierbinte ni este, că se se stérge din legi acele, cari nu se unescu cu drepturile Basericei și restringu libertatea de actiune și strica religiunei catolice. Că se dobândimu acea, și Noi și Voi trebuie se lucrăm cu statornicia, pre câtu ne iérta legile, dupa cumu au facutu pan'acumu atâtia barbati straluciti toti cu aceasi intentiune. Într'acea, până cându voru sustă acele mandate ale legii, de cari vorbimu, vi este detorintia a încercă, că se nu strice credintiosiloru câtu-si de pucinu, aducându aminte cetatianiloru cu tóta diliginti'a, ce este datorinti'a unui-fiacaruia în astu-feliu de lucru. Vomu judecă óre câte-vă capitule, cari ni se paru mai periculóse de câtu celealalte.

Astu-feliu a îmbraciasi religiunea cea adeverata e cea mai mare detorintia, carea nu se póte margini la nici una etate a omului. *Pentru imperati'a lui Ddieu nu este etate debila.* Indata-ce cineva scé acést'a detorintia, trebuie se-o si indeplinéca fără nici una întârdiare: ér' din voi'a de a implini se nasce pentru ori-cine dreptulu celu mai sântu, ce nu se póte vatemă fără cea mai mare nedreptatire. Din asemenea cauza celi ce pórtá grigi'a sufletelor au detorinti'a cea mai mare și cea mai justa, că se priméca în baserica pre toti aceia, cari au etatea matura de a judecă și ceru se fia primiti. Pentru acea deca pastorii sufletesci suntu nevoiti a alege între dóue mandate, e necesariu că mai bine se se espuna la asprimea legiloru, de câtu se-si atraga mani'a resbunatória alui Ddieu.

Ce privesce societatea conjugala, nesuti-ve Venerabili Frati, că invetiatur'a catolica despre sântieni'a, unitatea și perpetuitatea casatoriei se prindia radecini adenci în sufletele ómeniloru: ades-ori se amențiti poporului, că matrimoniu crestinescu din fire este supusu numai poterei basericesci: ce

invétia Baseric'a despre acelu *matrimoniulu civilu*; cu ce intentiune, cu ce ânima trebuie se se supuna ómenii catolici unei astu-feliu de legi: nu este iertatu catoliciloru, si inca din cause fórte grele, a se legá in casatoria cu persóne straine de credinti'a catolica, si cá acei ce cutéza a face acést'a fora concesiunea si auctorisarea Basericei, acei'a pecatuescu inaintea lui Ddiu si a Basericei. Si fiindu-cá lucrulu acest'a precumu vedeti, este de asiá mare insemnatate, toti aceia, de cari se tiene afáccerea acést'a, se se ingrigésca pre cátu se póte cu tóta diliginti'a, cá dela acést'a lege nimene se nu se abata cumu-va. Cu atátu mai vêrtosu, cáci déca in vre-unu altu lucru, apoi de securu in acést'a de care vorbimu, supunerea detorita basericei cu binele statului suntu legate si impreunate prin legaturi necesarie. Cáci principele si elementele vietiei civile celei mai fericite le nutreste si le cuprinde in síne famili'a, si deace'a dela familia depinde in mare parte starea fericita si liniscita a statului. Inse famili'a este asiá, cumu o facu casatoriile: si aceste nu potu fi fericite, fara cá se le reguleze Ddicu si Baseric'a. Casatori'a lipsita de aceste conditiuni, adusa in sierbitutea diverselor patime, contrasa in contr'a voiei lui Ddiu, astu-feliu lipsita de ajutóriele ceresci atátu de necesarie, dupa-ce nu mai este nici comuniunea vietiei in cea-ce interésáza mai tare pre omu adeca in religiune, — trebuie se produca fructe fórte amare spre cea mai mare dauna a familielor si a statului: Din care cauza trebuie se judecámu, cá au bine meritatu nu numai facia cu religiunea, ei si facia cu statulu acei barbati catolici, cari cu doi ani in ainte de ast'a in diet'a Ungariei au respinsu unanimu proiectulu de lege despre casatori'a crestineloru cu hebrei si au eluptatu sustienerea legi de mai nainte cu respectu la casatoria. Cu votulu acestor'a s'au unitu vointi'a manifestata a fórte multor'a din tóte pártile Ungariei, cari au intaritu pre facia, cá si eli asiá sêmitiescu si asia aprobéza. Una astu-feliu de unire si statornicia sufletésca se nu lipsésca de câte-ori vá fi lupta pentru caus'a catolica: invingerea vá urmá, celu pucinu atát'a dobanditi, cá alungandu lângedímea si lapedandu nelucrarea, prin carea inimicii religiunei crestine ar' dori se adórma tota virtutea catoliciloru, lupt'a vá fi mai víua si mai cu succesu.

(Vá urmá).

Sant'a Unire si cultur'a romana.

(Continuare).

Dupa-ce amu vediutu, cum si din ce punctu de vedere trebuescu judecate enunciarile pucinu favorabili santei Uniri, ce le intempina omulu pre ici colo prin istoriile nostrii, in ainte de ce amu trece la alte asertiuni de ale Domnului G. . . mai trebuie se mai amintimu ínea unu lucru. Si lucrulu acest'a este, cá deca amu voi a ne pune pre terenulu citatiuniloru, atunci din scrietori „ortodocsi“ nepartiali, cari s'au ocupatu cu istori'a culturala a Romaniloru, amu poté aduce enunciaru multu mai favorabili Santei Uniri si si multu mai drepte, decátu cum suntu cele din istoricii nostrii. Ma insusi Domnulu G. . . , deca s'ar' ocupá seriosu cu istori'a nostra culturala, si in specie cu istori'a

bisericeii romanescii, atunci ar' ajunge cu totul la alte rezultate, si nu ar' avé lipsa se se provoce la unele enunciiari nefericite de ale lui Sincai. Compara-reze Domnul G. . . si numai pre de a supr'a starea bisericeii si natiunii românescii din Ardealu din ainte de unire cu cea de dupa unire, si se va convinge numai decâtu, cã meritele Santei Uniri sunt nepretiuite pentru redicarea bisericeii si a neamului romanescu. Si la rezultatulu acest'a va ajunge Domnului G. . . de va considerã viet'i'a culturala a Romaniloru pre ori si ce terenu, in ori si care direptiune. Resultatulu va fi totu acel'asi, cã natiunea si biserice'a romanésca dupa unire a luat cu totul o alta facia. Se ni arete p. e. D. G. . . un'a singura scola câtu de primitiva la Români din Ardealu in ainte de unire, si apoi deca acést'a nu o pote — si in veci nu o va poté nice densulu nice altulu — atunci se asemene secef'a acést'a deplina de cultura cu scolele numai cele din Blasiu de dupa unire, si apoi vomu vedé, deca va mai poté dice cu Sincai „cã unirea numai popiloru folo-sitoria a fostu“. Seau cã se mai amintimu numai un'a direptiune si unu terenu ôre care, rogamu pre Domnul G. . . se asemene isvórele istorice in-specie bisericescii la Români ardeleni in ainte de unire si dupa unire, si credemu, cã in scurtu, forte scurtu tempu se va convinge, cã atât'a de mare a fostu intunereculu la Romani in ainte de unire, câtu nice baremu unu archivu câtu de primitivu nu a remasu nicairi, din care istoriculu se pota face ceva studiu. Acést'a din cauza, cã tota viet'i'a bisericeésca in ainte de unire erã atâtu de inapoiata si atâtu de patriarcala, câtu nu a fostu in stare se lase nice baremu un'a urma de ceva momentu pentru urmatori. Dupa unire inse totu lucrulu se schimba, asia câtu chiaru istoricii aceia vestiti ai nostrii, la cari se provoca Domnul G. . . au potutu serie istori'a bisericeii romanescii unite pana chiaru si in amenunte destulu de micutie. Seau cã se aducemu unu esemplu inca si mai drastieu, rogamu pre Domnul G. . . se binevoiesca a comparã preotimea romanésca din ainte de unire, carea fora deosebire se faceã din diecii dela sate si in multe casuri, deca scieã cet'i cu cirile reu, totusi nu scieã si serie, se binevoiesca dicemu a comparã preotimea acést'a cu preotimea cea unita, ce inca in secululu trecutu studiã ani intregi prin Rom'a, Vien'a si pre aire. Adeveratu, cã nice dupa unire nu au fostu toti preotii prevediuti cu crescere si cu cultura academica. Ran'a acést'a de seculi in biserice'a romanescii nu o a potutu vindecã nice Sant'a Unire de odata. Inse pentru ace'a in clerulu românescu ardeleanu de dupa Sant'a Unire totu de-a-un'a au fostu destuli baraaati de cultura frumoasa, si inca unii de cultura chiaru inalta, pre cându in ainte de unire despre asia ceva nice amintire nu poteã se fia. Ma Metropolitii romanescii inainte de unire nu scieãu nice cet'i cu litere latine, necumu se intieléga limb'a acést'a, ce erã pre atunci limb'a oficiala si diplomatica, pre carea si semi-intelligentii inca o intielegeãu. Numai biserice'a romanésca erã atâtu de remasa indareptu, câtu capulu ei, Metropolitulu ei, barbatulu, care erã pusu in demnitatea cea mai inalta a ei, nu o

poteá nice cetí, necum se o intieléga. Spuna Domnulu G. . . ore este cu potintia un'a decadintia mai mare? Apoi in midiloculu unei decadintie atátu de mari nu este nice o mirare, cà poporul romanescu dotatu de Domnedieu cu destule pàrti frumose si in trupu si in sufletu, inse lipsitu cu totulu de conductoriu, care de dupa impregiurarile temporiloru acelora nu a potutu fi altulu, decâtu numai clerulu, a devenitu preda si objectu de batujocura, dispretiu si asuprire pentru celelalte popore si confesiuni conlocuitoire. Tempurile aceste inse au trecutu. Sant'a Unire a venitu. In clerulu romanescu incepu a se ivi barbati de cultura si de vederi tare inalte, cum au fostu chiaru si ale lui Sincai, Clain si Maioru. Si acestia numai decâtu incepu un'a lupta pre vietia pre morte in contr'a acelor'a, cari i asuprieáu de seculi. Se ni spuna Domnulu G. . . unu singuru barbatu din ainte de unire, unu singuru episcopu petrundu de unu zelu atátu de inflacaratu si consciu de sine pentru emanciparea si inaintarea poporulu romanu cá episcopulu Clain, care a storsu respectulu chiaru si alu inimiciloru. Si credemu cà Domnulu G. . . nu va poté dice, cà meritulu este alu persoanei episcopulu singuru si nu alu Santei Uniri. Càce cine a facutu din episcopulu acest'a raru si genialu ace'a ce a fostu, deca nu Sant'a Unire? Cine l'a crescutu, cá se pota deveni cu tempu unu atare barbatu, deca nu Sant'a Unire? Pentru ce in ainte de unire istori'a intréga nu ni pote aretá unu singuru barbatu, ce s'ar poté asemená baremu pre departe cu episcopulu Clain? Seau dora pamentulu romanescu a fostu atunci atátu de sterilu, câtu nu a fostu in stare se produca nice unu singuru atare barbatu? Nu! Nice decum! In sinulu poporulu romanescu se voru fi nascutu si atunci de securu destuli barbati mari, cari aru fi potutu deveni asemene lui Clain. Si totusi nu au devenitu. Nu au devenitu, pentru-cà au lipsitu un'a baserica, in care se se pota cresce atari barbati. Càce barbatii celi mari se facu si se erescu in scole mari, éra nu pre la câte una manastíre de lemnu amarita, pre unde invetiá in ainte de unire preotimea romanésca a bornai câte ceva pre nasu *more graecorum*.

Forte bine, multu mai bine cá Domnulu G. . . le-a cugetatu si le-a sciutu aceste tote pretiui multu regretatulu Obedenariu in epistol'a indreptata catra eruditulu istoricu N. Nilles professoriu in Innsbruck, pre carea o amu publicatu si in organulu acest'a. Epistol'a acest'a l'a superatu de totu tare pre Domnulu G. . ., din care cauza, cá se-i micisoreze puterea o dechiaru de o scrisóre de politetia, cá si cum Domnulu Obedenariu ar' fi scrisu astu-feliu lui Nilles despre Sant'a Unire numai cá se nu fia dechiaratu de neurbanu si rusticu in moravuri. Domnulu G. . . nu scie, cà Nilles s'a adresatu la Domnulu Obedenariu in un'a materia ore care de scientia spre a-i cere parerea cà a unui barbatu erudit si competentu in materia ace'a. In materii de foiletone se indatinéza omenii, ce e dreptu, a-si face complimente unulu altuia, ma unii in atari materii se indatinéza a viri si lucruri de acele, cari nu cadréza de locu la objectu, cá si dicerea Cardinalulu Bembo, ce o folosescu Domnulu G. . . in

articululu seu fora de nice unu nesu logicu cu materia, despre carea vorbesce. In lucruri de scientia inse tota politeti'a barbatiloru stà in a spune adeverulu, si se considera de nepolitetia ascunderea lui seau intortocarea lui din ceva consideratiuni personali. Si astu-feliu Domnulu G. . . comite o nedreptate forte mare facia cu Domnulu Obedenariu, candu in lucruri de scientia i atribue ceva consideratiuni de politetia comuna. Ma mai multu. Domnulu Obedenariu nu a potutu avé chiaru nice o cauza de a ascunde cugetele saie cu privire la Sant'a Unire in un'a epistola adresata catra professoriulu Nilles, căce acestuia nu aveá se-i multiumésca chiaru nemicu, si prin urmare nice nu s'ar' fi vatematu chiaru de locu, deca Domnulu Obedenariu ar' fi vorbitu altu mintrule despre Sant'a Unire.

Domnulu G. . . inse nu se multiumesce numai cu ace'a, cà citéza unele enunciaru nefericite din istoricii nostrii despre Sant'a Unire, cari forte bine si forte usioru se potu esplicá din mominte psihologice. Nu se multiumesce cu ace'a, cà scrisorea Domnului Obedenariu o considera de una scrisóre de politetia, desi este in materie de scientia. Nu se multiumesce cu aceste, ci chiaru la capetulu articulului face un'a conclusiune, in carea tote legile logicee suntu lovite in facia. Dice adeca la capetulu articulului, ca din fontanile istorice ale Romaniloru din Daci'a se pote convinge omulu, cà deca Romanii datoiescu multe mandre si falnice lucruri Romei Trajane, apoi „catolicismului Romei papali nu i datoiescu nice macaru un'a tufa de Venetia“. *Ipsissima verba.*

Recunosce asia dara Domnulu G. . . , cà Romanii uniti datoiescu Romei Trajane „multe mandre si falnice lucruri“. Forte bine! Si noi o recunoscemu acést'a. Ma ne bucuramu din inima, cà unu „ortodocsu“ cá Domnulu G. . . recunosce lucrulu acést'a. Mai insuffetitu inca nu a vorbitu nice unu unitu si nice unu „ortodocsu“ pana acum despre Sant'a Unire. Căce ace'a este multu, forte multu a dice: „multe mandre si falnice lucruri“.

Fia-ni iertatu inse a pune Domnului G. . . numai un'a intrebare. Anume se fia bunu densulu si se ni spuna, cine i a adusu pre Romani in contactu cu „Rom'a Trajana“, cá apoi acést'a se produca intre Romani atátu de „multe mândre si falnice lucruri“? Cine li a facutu Romaniloru posibilitatea, cá dupa 16 sute de ani se cunosca érași „Rom'a Trajana“, léganulu originei nostre? Óre nu Sant'a Unire, pre care densulu o batujocuresce asia de multu si asia de uritu si fora spiritu, Sant'a Unire, care dupa 16 sute de ani a deschisu Romaniloru érași drumulu spre Rom'a? Óre nu Romei papali, care cá pre bratie a luat pre tinerii nostrii si i a dusu la „Rom'a Trajana“, si le a aretatu de unde amu venitu noi, si cine au fostu stramosii nostrii? Pentru ce baseric'a „ortodocsa“ tempu de multi multi seculi nu a fostu in stare a deschide drumulu acést'a, ma a acoperitu totu drumulu cu un'a cétia si cu una negura, cá si cum in veci nu ar' fi avutu nice unu Romanu se mai strabata prin ea? Pentru-ce baseric'a „ortodocsa“ tempu de atátia seculi nu a fostu in stare a aduce pre Romani in contactu cu „Rom'a Trajana“, cá apoi acést'a se-li

póta produce atât de „multe mândre si falnice lucruri“? Seau dora „Rom'a papala“ dupa-ce ia dusu pre tinerii Romani la „Rom'a Trajana“ le a inchisu drumulu, cá se nu o veda? Óre nu „Rom'a papala“ a deschisu lui Sincai arhivele si bibliotecele din Rom'a, cá se scóta din ele trecutul Romanilor? De nu erá „Rom'a papala“ Romanii póte in veci nu aru fi ajunsu a cunósce „Rom'a Trajana“, si in veci acesteia nu aru avé Romanii se-i multumésca atât de „multe mândre si falnice lucruri“. De nu erá „Sant'a Unire, inca sute de ani póte aru fi trecutu, pana cându unu Romanu si ar' fi potutu pasce sufletulu la umbr'a columnei lui Trajanu. Cu unu cuventu „Romei papali“ au Romanii se-i multumésca, cá cunoscu astádi „Rom'a Trajana“. Si la conclusiunea acést'a ar' fi trebuitu Domnulu G. . . se ajunga, deca observá si numai legile cele mai elementari ale logiceii.

In urma fiendu-cá Domnulu G. . . paradéza forte multu cu istori'a si dá in articululu memoratu tare bucurosu prelectiuni din istori'a basericeii, asia credemu, cá va fi bine deca in pucine cuvinte vomu aretá, ce istoricu minunatu este densulu, si câtu este de amblatu in istori'a basericeii romanesci, din care atât de bucurosu dá prelectiuni.

Pre la midiloculu articulului Domnulu istoricu G. . . dice despre Sincai, cá „fusese despopitu in nomine Domini“. Acum tota lumea scie, cá Sincai nu a fostu preotu nice cându, si asia nu a potutu fi despopitu. Deca Domnulu G. . . in viet'a lui Sincai de Ilarianu cetieá sirulu, unde ocuru cuvintele „naravurile popesci“ citate si de densulu, atunci ar' fi aflu si de acolo, cá Sincai nu a fostu preotu nice cându. Se mai vedemu inca un'a! Despre episcopulu Bobu dice Domnulu G. . . : „Fusese si acest'a Romanu inainte de a merge in Rom'a Papiloru; se intorsese inse catolicu cu misiunea de a sugrumá si spalberá pre Romani“. Deca Domnulu G. . . in ainte de ce s'ar' fi apucatu se folosesca istori'a nostra basericésca prin articlii de foi, o ar' fi studiatu precum se cuvine, atunci ar' fi aflu, cá Bobu nu a fostu nice candu in Rom'a la studiu, si nice cu alta ocaziune, căce elu a studiatu teolog'ia in Sambat'a mare. Astu-feliu din Rom'a, nu s'a potutu intorce „cu cugetulu de a sugrumá si spalberá pre Romani“. Apoi cá cum ia sugrumatu si spalberatu Bobu pre Români, pote se spuna capitululu de siepte canoniceii infientiatu de elu pentru a creá astu-feliu unu factoru puternicu de cultura si gubernare intre Romani, potu se spuna basericile cele multe de prin diversele cetáti ale Transilvaniei edificate de elu pentru Romani de multe ori cu mari sacrificii; pote se spuna fondulu lasatu pre sém'a clerului in valore de aproape unu milionu, din care se platescu astádi toti protopopii din Transilvani'a, mai multi professori din Blasiu si se ajuta multi preoti miseri; potu se spuna stipendiele cele multe lasate de elu pentru cultivarea tinerimeii si in urma potu se spuna si opurile lui literarie lucrate numai pentru a cultivá pre Romani. Arete Domnulu G. . . unu singuru episcopu „ortodocsu“, care se fia lucratu atât'a cá Bobu.

Pote se veda din aceste ori si cine, pana la ce stadiu a ajunsu Domnulu G. . . cu cunoscintiele sale istorice; dara pote se veda omulu si că cum este tractata Sant'a Unire, candu fanaticismulu se asocieză cu ignoranti'a spre a insielă pre omenii nepricepatori.

Speotacolulu generalu alu universului.

(dupa Chateaubriand).

„Ceriurile spunu marirea lui Domnedieu si facerea maniloru lui o vestescu tari'a“ dice Sant'a Scriptura. Si cu totu dreptulu, căce nemescu nu este asia acomodatulu spre a ni face un'a idea clara despre marimea lui Domnedieu că contemplarea universului, ce ne incungiura. Este minunatu ce e dreptu, si omulu cu legea morala din sufletulu seu, cu unirea cea minunata a corpului si a sufletului in elu, cu facultatiele si poterile lui cele minunate sufletesci si trupesci. Inse contemplarea omului este unu lucru prea greu pentru unu sufletu comunu, unu ce pre abstractu, decâtu că se pota fi edificatoriu pentru ori ce omu. Nu asia inse sta lucrulu cu universulu. Aci contemplarea este multu mai usiora pentru ori si cine, si prin urmare si mai acomodata de a-i castigă omului una convictiune neclatita despre esistinti'a si marimea lui Domnedieu. Un'a atare contemplare a universului de renumitul Chateaubriand lasamu se urmeze aci, care credemu, că va implé pre ori ce sufletu credintiosu de una mangaiare si desfatare cerésca.

„Esista unu Domnedieu; dice, Chateaubriand, erburile valiloru si codrii „muntiloru lu binecuenta, insectele i bombaescu laudele lui, elefantulu lu „saluta in resaritulu sorelui, paserile lu canta intre frundie, fulgerile facu se „stralucésca poterea lui cea mare, oceanulu declara immensitatea lui cea ne „cuprinsa. Singuru omulu a potutu dice: nu este Domnedieu! Ore elu in „nefericirele sale nu si a redicatu nice cându ochii spe ceriu, si in fericire „nu si a plecatu privirea nice cându spre pamentu? Ore atât'a de departe „este de elu natur'a, cătu nu o a potutu nice cându contemplă? seau pote „crede, că ea este unu simplu resultatu a intempleriei orbe? Inse ore ce intemplerie „orba a potutu constringe un'a materie disordinata si rebela se se asiedie in „una ordina atâtu de perfecta?“.

„S'ar' poté dice, că omulu e manifestarea cugetului lui Domnedieu, éra „universulu manifestarea sensibilă a imaginatiunei lui. Celi ce admitu frumseti'a „naturei că una proba a unei inteligentiei superioare, aru fi trebuitu se observe „si unu lucru, care intr' unu modu prodigosu maresce sfer'a minuniloru; si „lucrulu acest'a este, că misicarea si repausulu, intunereculu si lumin'a, „anutempurile, cursulu steliloru, cari variéza decoratiunile lumei, suntu numai

„la aparintia *successive*, in realitate inse suntu *permanente*. Una scena din „universu, ce incepe a disparé pentru noi, ace'a atunci incepe a aparé pentru „altii. Nu spectacululu, ci spectatoriulu este celu ce se schimba. Astu-feliu „Domnedieu in lucrulu seu a sciutu un *durat'a absoluta* cu *durat'a progresiva*. „Cea de antáiu este asediata in *tempu*, cealalta in *spatiu*. Prin cea de antaiu „frumsetiele universului suntu un'a, infinite si totu de a una acelesi; prin „cea de a dou'a ele suntu multiple, finite si in continuu noue. Fora de un'a, „nu ar fi de locu grandore in universu, fora de cealalta ar' fi monotonia.

„Astu-felu tempulu ni se arata noue sub unu reportu nou. Partea cea „mai micutia din elu devine unu *intregu completu*, care cuprinde totu si in „care tote lucrurile se modifica dela mortea unei insecte pana la nascerea „unei lumi. Fe-care minutu este un'a eternitate micutia. Se unésca omulu „prin cugetu in unu momentu fenomenele cele mai trumóse ale naturei, „se supuna, cumcà vede de odata tote orele dílei si tote anutempurile, un'a „demanétia de primavera si una demanétia de tomna, un'a nopte semenata „cu stele si una nopte norosa, praturi preperate cu flori, paduri uscate de „bruma, campuri aurite de semenaturi, si atunci va avé omulu una idea „drepta despre spectacolulu universului. Precându unulu admiréza sórele, ce „se pléca sub bolt'a ceriului, pre atunci altulu lu vede resarindu din regiunile „aurorii. Ore prin ce magia necuprinsa, steu'a acést'a betrana, ce ostenita „a apusu in pulberea sarei, totusi in acel'asi momentu este steu'a ace'a tinera, care „se trediesce in vestmentulu de purpura alu demaneticii? In fia-care minutu „alu dílei sorele resare, stralucesce in zenitu si apune. Seau mai bine dísu, „semtiurile nostre ne insiela, si in adeveru nu este nice resaritu, nice miedia „dí, nice apusu. Totu se reduce la unu punctu ficsu, de unde faci'a dílei „face se stralucésca de odata trei lumini in una singura substantia. Splendorea „acésta tripla este pote ace'a, ce are natur'a mai frumosu; pentrucà prin ea „danduni ide'a magnificentiei perpetue si a atotu potintiei lui Domnedieu, ni „areta una imagine stralucita despre Sant'a Treime gloriosa“.

„Óre pote omulu cuprinde cu mintea, cum se cuvine, ce ar' fi una scena „din natura, deca ea ar' fi supusa singuru miscarei materiei? Norii ascultandu „de legea gravitatiunei, ar' cadé perpendicularu pre pamentu, seau se aru suí „cá nesce piramide prin aeru in susu, si inca unu minutu dupa ace'a, si „aerulu ar' fi seau prea desu, seau prea raru pentru organele respiratiunei. „Lun'a prea aproape seau prea departe de noi, ar' ff acum nevediuata, acum rosia „cá sangele, acum acoperita de pete enorme, acum implendu singura in orbit'a „sa bolt'a ceriului. Cá si cuprinsa de una nebunía straina, ea ar merge din „intunecimi in intunecimi, seau prevalinduse pre cealalta parte ni ar' aretá „pote in urma si facia cealalta, pre care pamentulu inca nu o cunosce. Stelele „s'ar paré cuprinse in unu asemenea vertegiu. Unu semnu alu verei ar' fi „ajunsu de unu semnu alu iernei, stelele aru lucí pre ceriu cá fulgerulu; „acumu aru fi imobile, acum adunandusc in grupe, aru formá una noua

„cale a laptelui, acum disparendu toate de odata si sfarticandu velulu lunei,
„precum dice Tertulianu, ne ar lasá se vedemu abisulu eternitateri.

„Asemenea spectacule inse nu voru inspaimentá pre omeni inainte de
„dfu'a ace'a, cându Domnedieu lasandu frenelu universului nu va avé lipsa de
„altu ceva spre a-lu nimici, decâtu numai se-lu parasésca.

Despre ameliorarea starei misere a preoteseloru veduve si a orfaniloru de preoti.

In n-rlu 23 din an. 1884 alu organului pretiuitu „Fói'a basericésca“ s'a
sulevatu cestiunea importanta cu privire la sporirea fondului de pensiune alu
preoteseloru veduve si a orfaniloru de preoti. Venerat'a redactiune a si
accentuatu necesitatea imperiósá de a esoperá o subsistintia materiale mai
favorabile sermaneloru preotese veduve si orfani, cá astu-feliu familielu remase
de preotii nostrii, se nu fia in cele mai multe casuri avisate la simtiulu de
indurare alu crestiniiloru marinimosi.

Intru adeveru cestiunea acést'a, merita tóta atentiunea celoru interesati,
de ore-ce in epoc'a presente, cându de o parte indigintiele cuotidiane se
inmultiescu pre dí ce merge, ér' de alt'a parte lupt'a pentru subsistintia
vietiei, in tóte clasele societateri, a luatú dimensiuni cu totulu mari; veneratulu
cleru, nu póte privi cu ochi indiferenti starea cea misera si démna de tóta
compatimirea, a veduveloru si a orfaniloru, cari au remasu inca in viétia dupa
mórtea confratiloru sei.

In acestu tému multu agítatu la tóte clasele societateri se póte observá
o misicure ore care, in urm'a careia prin infientiarea fonduriloru de pensiune,
se intentionéza a aliná suferintiele cele grele a veduveloru si orfaniloru, cari
nu-su incapabili a-si procurá din poterile loru cele debile panea de tóte dilele.

Fondurile de pensiune se baséza pre simtiulu caritateri fraterne, ce
stimuléza societatea moderna spre infientiarea societatiloru filantropice si
humanitarie. Si ore preotimea nostra conformu chiamarei sale nobile se nu-si
aiba de devisa inaintea ochiloru, realisarea unui principiu cardinalu alu reli-
giunei crestine, care se numesce preceptulu caritateri fraterne.

Unu atare indiferentismu seau nepasare nu-i permisú se presupunemu
despre preotimea nostra romana gr. cat. care se afla intr'unu stadiu frumosu
alu culturii teologice si científice.

E dreptu, cá dispunemu de fonduri frumóse viduo-orfanale, din ale
caroru interusurii si- percipiéza veduvele si orfanii nostri pensiunea obvenienta.
Inse ce suntu atari fonduri fatia cu indigintiele neincungiurabile ale veduveloru
si orfaniloru nostrii. Cu dreptu cuventu potemu esclamá: „Quid hoc ad tantam
sitim“. Pentru ilustrarea asertiunei mele mai susu indicate, sum necesitatu
a reproduce unele casuri concrete, din cari se póte demustrá, cá din fondurile
actuale in mare parte nu se potú acoperi lipsele cuotidiane a acelor'a, cari
suntu avisati a se sustiené din dinsele.

Veduvele preotilor nostrii, cari au servitu in cutareva beneficiu, din cele 95 parochie dismembrate din dieces'a Muncaciului in an. 1856, si s'au incorporatu catra dieces'a gr. cat. a Gherlei, percipiéza din fondulu lor propriu amintimu, cá pensiune sum'a de 75 fl. v. a., déca suntu induse in clasa prima: ér' deca apartienu de clasa a dou'a, atunci numai 60 fl. v. a. Orfanilor de preoti li se aplacidéza anuatim sum'a bagatela 15 fl. v. a. pana la anulu 18-lea a etatei. Acuma pótese cugetá cá din 60 de floreni, seau eventualminte din 75 floreni, o veduva se va poté sustiené in decursulu unui anu, respective si- va poté procurá viduala si vestmintele necesarie; de orece unu servitoriu comunu, si nu o preotésa veduva, in decursulu unui anu, consuma mai multu decâtu 75 fl. deca i-se va computá pre langa solutiune si vestmintele si viduala banesce. Ce vomu díce despre orfanulu celu miseru! cum se va sustiené din cei 15 floreni? desi ar' dorí se capete una educatiune corespondiataria starei sale sociale. Miserulu orfanu din cei 15 fl. nici vestminte nu-si póté procurá. La frecuentarea scóloru si viduala necesariu, nici cá pote cugetá, pre langa o dotatiune asia miserabile.

Acuma intrebú, cá ore nu este una anomalia prea batátoria la ochi ace'a impregiurare, cá precându veduv'a unui invetiatoriu se impartasiesce din partea statului cu o pensiune anuale de 84 fl., ér orfanii de invetiatoriu cu 25 fl. anuatim, pre atunci veduvele nostre se se indestuléscu cu o pensiune de 60 fl. seau eventualminte 75 de fl. Ore este ací proportiune justa si ecuitabile, intre ostenelele unui individu, care a studiatu in decursu de 16 ani, pana ce a potutu imbratosiá carier'a preotiesca, si aceluia care studiendu 8 seau 9 ani devine invetiatoriu? Mai incolo reputatiunea clerului óre nu suferé atunci, cându unii laici cu surisu ironicu zugravescu starea miserabile a preoteseloru veduve, si stigmatiséza clerulu cu indiferentismulu celu mai crasu in privinti'a acést'a, cáci densii suntu de convingerea, cá dela cleru depinde ameliorarea sórtei celei precarie a preoteseloru veduve.

Se ivesce acuma intrebarea, cá prin ce midilóce s'aru poté barem in parte delaturá acésta miseria, cá ast-feliu subsistinti'a veduveloru si orfanilor nostrii se nu fia asia problematica. Me voiu adoperá a le enumerá pre scurtu.

1. De ore-ce din fondurile actuale a celor 95 parochie dismembrate de dieces'a Muncaciului si incorporate catra dieces'a Gherlei, acuma nu se pote sperá ameliorarea starei celei misere a veduveloru si orfanilor nostrii, ar' fi consultu, ca dupa marimea proventeloru din beneficiile susu atinse se solvéscu o taca anuale dela 2 fl. pana la 5 fl. v. a. dupa impregiurari spre augmentarea fondului viduo-erfanalu, si orfanotrofialu, cá astfeliu din acelu fondu pre viitoriu se percipiéze veduvele si orfanii nostrii o pensiune mai bunisióra, cá pana acuma, cáci starea actuale se póté cualificá de nesuferibila. Intre impregiururile actuali numai la ajutoriulu nostru potemu contá cu siguritate, si daca vomu asceptá pana atunci, pâna cându se voru indurá strainii dupa parerea mea modesta va trece fórté multu tîmpu.

2. Din venitele intercalarie ale beneficiilor parohiale din cele 95 parohie. După parerea mea modestă, păcedu, că Prea veneratul Ordinariatu diecesanu de Gherla, în interesul veduvelor și orfanilor noștri miseri, s'ar îndură prea grătos să dispună pe viitoriu, că venitele intercalarie din acele parohie, unde după beneficiatul reposat n'a rămas nici veduva, nici orfanii, se împart egale în două părți egale, din care o parte se face administratorului interimar, ă' venitul din cea-laltă parte se străpune fondului din cestiune. De aci încă s'ar' poté speră un venit bunisioru. Considerădu împregiurarea ace'a, că dela mórtea beneficiului, de comunu e unu intervalu de 6 luni, venitul de 4 luni mai totu de-a-una se urcă la 2, 3 ma chiar și la 4 sute de floreni, precum s'a întemplat în multe casuri aci în Maramuresiu și în comitatulu Satumare. De ca venitul intercalariu aci indegetatu, s'ar' adăuge catra fondulu din cestiune, atunci de siguru orfanii noștri aru percipiă anuatim mai multu de 15 fl. Si acést'a s'ar' poté întemplă fôrte usioru, căci prin întrebuintiarea unei părți a venitului intercalariu spre sporirea fondului viduo-orfanalu, nu s'ar' comite nice o injuria, de ore-ce de ca venitul intercalariu episcopescu de Gherla se folosese spre augmentarea fondului viduo-orfanalu a diecesei Gherlei, nu esista nici o ratiune suficientă, pentru-ce o parte din venitul intercalariu parohialu se nu fă destinatu spre scopulu mentionatu.

3. Din averea basericésca încă s'ar' poté contribui pentru înmultirea fondului veduvelor și orfanilor. E lucru constatatu, că în cele mai multe casuri, dela preotii energiosi și dela împregiurarea favorabile, depinde fôrte multu înmultirea averilor basericesci. Cunosc vreo câți-va preoti din partile ungurene, cari — permitiendule împregiurarile — cu unu zel demnu de tóta laud'a se adoperéza, că se înmultiésca averea basericésca. După fatigiele lor aru merită atât'a remuneratiune, că din averea bisericeii anuatim se se folosésca unu anumitu percentu în favórea fondului veduvelor și orfanilor. De sene se întielege, că și acést'a înteniune numai atunci s'ar' poté realisá, de ca Prea veneratul Ordinariatu diecesanu ar' benevoi a-si dá în privinti'a acést'a convoirea s'a prea grătosă.

Aceste aru fi pre scurtu midilócele, pre bas'a caror'a s'aru poté barem în parte ameliorá starea precară a veduvelor și orfanilor noștri. Se poté dóra, că voru obiexioná unii, că după mórtea beneficiatului sirguintiosu veduvele și orfanii nu remanu în stare așa doplorabile, încātu numai la pensiunea mai susu indicată se fi avisati, căci după ostenél'a loru remane familiei orfaue ceva, din care se se pota sustiené. Concedu că se ivescu casuri, dară acele sunt fôrte sporadice, de ore-ce după cei mai multi preoti, mai ales cu famili'a grea, rămâne o familia orfană seracă, care din averea-i proprie nu se poté sustiene. Si acést'a împregiurare se poté esplicá fôrte usioru. În partile ungurene sunt preoti hirotoniti de 6, 7 și de 9 ani, foră că se aiba ceva beneficiu, de ore-ce în sensulu strictu alu cuventului abia se afla câte 2—3

beneficii în vocanția, fatia de 17 seau 18 competenți fora de beneficiu; acuma deca cutareva confrate după 7 seau 8 ani a obținutu cutareva beneficiu, acel'a în multe cazuri lu- ocupa cu familia grea, și îndată e și necesitată a portă câte unu pruncu la școlă. De aci de sene urmăza, că dintr'unu beneficiu cu provente pucine, căci prim'a dată asia dîcundu nimenui nu se conferesce beneficiu mai proventuosu, abia și- pôte educă pruncii, nu că se-si castige și ceva avere.

Din tote aceste resulta, că deca voimă a ne interesă de sôrtea veduveloru și orfaniloru noștrii, atunci trebuie de acuma se ne ingrigimă despre midilocele necesarie, căci deca vomu fi nepasatori, atunci sôrtea veduveloru și orfaniloru noștrii, va fi și mai deplorabile că în prezente. Se cugetămă și la ace'a impregiurare, că o parte însemnata din inteligenția noastră se recrutăza din familiile preotiesci, asia deca vomu negligă orfanii noștrii, natiunea noastră va fi lipsita de multi barbati distinși, chiaru acuma în aceste tîmpuri critice, cîndu poporul ar' avé mai multa lipsa de conducatori întielepti și dibaci.

Benevoiésca dara cei mai competenți a dilucidă cestiunea acést'a, și cu alte argumente mai puternice, căci problem'a acést'a trebuie se fia deslegată cîtu de curêndu, de ore-ce mai târziu de siguru va fi „post festa“. Deca în tîmpulu prezente tôte tîndu spre progresu, mi- ieu libertate a nutri ace'a firma speranția, că veneratulu cleru romanu gr. cat. și din alte diecese se va interesă de cestiunea acést'a vitale și de interesu fôrte remarcabilu, prin urmare nu va manifestă acelu regresu detestabilu, ale carui daune necalculabile, generațiunea orfana preotiésca le va simți fôrte amaru.

Joanu Marchesiu

preotu română maramurashianu.

Eseroitii spirituali

(de Dr. Victoru Smigelski ținute în Blasiu la Pascile anulă 1886).

L

Motto: *„Tatu, dă-mi partea, ce mi-se cade din „avutia“.* Ev. Luc. 15, 11.

Domne Domnulu nostru, catu este de minunatu numele teu în totu pamentulu! Că s'a înaltiatu marecuvinti'a ta mai pre susu de ceriuri. Din gur'a prunciloru și a celoru ce sugu, ai sevirsitu lauda, pentru inimicii tei, că se sfarni pre inamiculu și isbanditoriulu. Că voiu vedé ceriurile, lucrurile degeteloru tale, lun'a și stelele, cari tu le-ai întemeiatu. Ce este omulu, că-lu pomenesci pre elu? Micsioratu-l'ai pre densulu pucinu ore ce de catu angerii, cu marire și cu onore l'ai incununatu pre elu, și l'ai pusu pre densulu preste lucrurile maniloru tale. Domne Domnulu nostru, catu este de minunatu numele teu în totu pamentulu!

Partile unei case maretie, zidite în stilu orientalu, stau deschise, și printre sicomorii și terebintii, cari umbrescu curtea, vedemă o scena plină

de vietia. Conducatori gatiti de drumu stau fia care langa camil'a s'a, si o multime de sclavi intra si ésa aducundu ladi si corfe pline de tesauri si de merinde, cá se le incarce pre corabiele pustfeci. Ce voru se fia ore tote aceste? Éta fiulu celu mai tineru alu stapanului si iá remasu buna dela tatalu seu si luandu-si partea, ce i-s'ar' cuveni din averea parintiesca, parasesce cas'a, in carea i-s'au stracuratu pana aci dilele in fericire, si pléca, se cerce aventurile strainatatii. Fruntea tatalui seu e umbrita de norii dorerei si ingrigiarei. Elu 'i dà pre cale inca cate o admonitiune si invetiatura buna, dar' se pare, cà tinerulu nu prea are tempu si voia de a ascultá la cuvinte betranesci. In pripa mare primesce binecuventarea parintiésca, sare apoi cu istetime elastica susu pre camila, caravan'a pornesce ridicandu colonne de colbu in urm'a s'a si acusi dispare la marginea orizontului.

Cam asia ne-amu intipuí noi pre fiulu celu retacitu parasindu cas'a parintiesca, pentru cà asia suna cuvintele parabolei, si ori unde e verb'a de ereditate si avere, nu cugeta ore omenii indata la auru si la pretiulu lui? Uitati-ve numai la ei, cum se imbudiescu si cum se imboldescu si cum se cértá si cum alérge si asuda, cá se adune averi. Dela resaritu pana la apusu audimu pretotindenea repetiendu-se pre budiele omeniloru sentinti'a: „Agonisel'a bogatiloru este cetate tare“. (Prov. 10, 16).

Si totusi nu ni-ar' folosí parabol'a acést'a nimic'a, déca farmeculu tipului ni-ar' legá ochii, cá se nu vedemu adeverulu, carele s'a imbracatu in o asemenare atatu de frumosa. Unde amu aflá noi pre pamentu unu parinte, carele se dée fiiloru sei ereditatea si totusi se nu inceteze a fi domnu si proprietariu? Éra asemenarea ni vorbesce despre unu astufeliu de parinte. Dupa ce a impartitu ereditatea intre fiii sei, nu inceteza fiulu celu mai mare a primí panea din man'a parintelui seu. Si dupa ce au ajunsu celu mai tineru in lips'a si miseri'a cea mai amara, unde afla elu ore mangaiare si scapare? Asemenea la parintele seu, carele si dupa ce au datu fiiloru sei tota ereditatea totusi dispune inca de averi, cari se paru a fi nescate. Si déca parintele acest'a nu e unu parinte pamentescu, a carui avere se fia inchisa intre marginile tempului si spatiului, ci parintele cerescu, domnulu absolutu, care creéza lumi si revérsa fara de curmare bunuri preste creaturele sale, fara cá elu se pérda ceva din esinti'a s'a, din puterea si averea s'a, atunci se revérsa preste parabol'a intrega lumin'a adeverului, si tipulu petrunsu de radiele acestei lumine lucece cá o manifestare a intieleptiunci divine.

Dar' eroulu dramaticu alu asemenarei nu e parintele cerescu. Vedemu intr'ens'a pre unu tineru, carui'a i-s'a uritu de viati'a liniscita din cas'a parintiesca, de ordinea si fericirea vietiei familiare, dara cu deosebire de disciplin'a casnica si de dependinti'a dela tatalu sen. Spiritulu egoismului si alu arbitriului incepe a se desteptá intr'ensulu si nu mai voiesce, se suferé ingradiri. Si cum l'ar' mai si poté indestulí pre elu o fericire, pre carea adeveratu, cá o gusta, de carea inse se disgusta, dupa ce scie, cà o posiede

numai din gratia? Se mai cercamu ore, cine va se fia fiu malcontentu? O nu vomu cercá dupa elu pentru cá 'lu cunoscemu prea bine si scimu, cá semena de minune cu noi.

Dara ce voru se insemneze ore averile, cari le-a dusu cu sine malcontentulu? 'Suntu de securu totu acele bunuri, cari 'lu forméza pre omu, si pre cari se se baséza demnitatea lui. Fi-va ore de prisosu a cunosce mai cu de-a meruntulu avutiéle acestea? Nu e negociatoriu bunu acel'a, care nu se pune cate odata, se faca bilantiulu perceptiuniloru si erogatiuniloru, se cerce cass'a si depositulu de marfa, se innoiéscá inventariulu. O oca siune binevenita e acést'a si pentru noi, cá se scimu si noi, de ce dispunemu.

Nu e vorba aci despre bunurile acelea, cari adeveratu cá-su bune, déca le folosescé omulu bine, inse totusi se tienu de comorele acelea, despre cari ni vorbesce Mantuitoriulu, candu dice: „Nu vi adunati voue comore pre pamentu unde rugin'a si molii le strica, si unde furii le sapa si le fura“. (Mt. 6, 19). Ori catu de mare se fia bazarulu pamentescu, in carele se afla espuse lucrurile, ce le dorescu omenii, totusi nu ya poté trage la indoiela nime, cá-su adeverate cuvintele apostolului, cá dintre acestea „nimicu nu amu adusu in lume, adeveratu este, cá nice a duce nu potemu“. (I. Tim. 6, 7). Vomu cercá deci, se cunoscemu bine cu deosebire lucrurile acelea ale nostre, pre cari intr'adeveru le-amu adusu cu noi in lume si trebue se le si ducemu cu noi cu castigu.

Celu de antaiu si celu mai invederatu dintre bunurile acestea e partea visibila a vietiei si esistintiei nostre, acestu trupu organicu. Noi suntemu prea dedati cu esistinti'a nostra si o tienemu de cu multu mai firéscá, decatu cá se o mai bagamu in séma. Mai adese ori admiramu sborul balonului si puterea masinei de vaporu, in cari lucra totusi numai nescé legi forte simple si cunoscute, si pre atuncia nu observamu minunea, ce o portamu de-a pururea cu noi, ce o formamu noi insine cu esistinti'a si viati'a nostra, nu observamu, cá fia care miscare spontanea a degetului nostru, fia care sunetu alu limbei in care intrupamu unu cugetu, e unu misteriu, care petrunde cu radecinele sale pana in adancimile creatiunei. Acestu organismu trupescu cu destinatiunea s'a cea sublima de a face vediuta lumea nevediuta, cu milioanele sale de celule si organe, in cari se desfasiura, si cari se impletescu intr'ensulu in o unitate vía, e érasí o lume nemesurata si totusi constrinsa in unu spatiu neinsemnatu. Trupulu omenescu reprezenta potentiarea si unirea cea mai inalta a toturoru poteriloru si formatiuniloru din natur'a pamentéscá intrega, si acést'a 'si afla intr'ensulu atatu implinirea catu si scopulu esistintiei sale. Se privimu, in catu ni e cu potintia, in spatiurile edificiului, de care se tiene si pamentulu nostru; se privimu la caile nemesurate, cari le pereurgu trupurile ceresci, se privimu la poterile grozave, cari 'si desfasiura aci influinti'a imprumutata, si se intrebamu apoi, spre ce au se servesca tote acestea. Fi-voru ore multiamiti cu respunsulu: pentru cá creatoriulu se-si afe o desfetare privindu la acestu orologiu grozavu? O nu, ci vomu eschiamá cu psalmistulu: „Voiu vedé ceriurile degeteloru tale,

lun'a si stelele, cari tu le-ai intemeiatu. Ce este omulu, cà-lu pomenesci pre elu? si éu fiulu omului, cà-lu cercetezi pre elu“?

Cu adevratu impreunarea universului, a masselor si dimensiuniloru, pre cari mintea omenésca nu si-le póte nice intipui, impreunarea loru cu esistinti'a nostra trupésca, carea e atatu de marginita, trebue se escite in noi unu sentiementu mai frumosu decatu admiratiunea. Déca unu amicu indepartatu carui'a i-amu datu de scire, cà voimu se-lu cercetamu, se ingrisesce de noi cu atat'a afabilitate, in catu la fia care statiune ne astépta patru cai odihniti, déca elu anume pentru privirea nostra edifica unu palatu, in care se locuimu cá nesce principii, fi vomu ore atatu de vani si intipuiti, cá se privimu pregatirile acestea cá nesce lucruri, cari de sine se intielegu? Si acum ridica-ti privirea fiule alu omului, catra ceriu, fà cunoscintia cu poterile, cari conluera aci, cá se-ti asecure caletori'a pamentesca, si recunosece, cà pentru tine cercuesce pamentulu in giurulu sorelui, cà pentru tine s'a infasiuratu pamentulu cu hain'a de aeru si de lumina, cà pentru tine destepta si nutresce ceriulu si pamentulu nenumerata viatia vegetativa si animalica, pentru tine, cá tu se esisti, cá ochiulu creatiunei, cá lumin'a in intunereculu ei, cá fiinti'a ace'a, carea se fia imitatoriulu creatoriului prin sciintia si potere.

Inse ce-lu ridica ore pre omu la demnitate atatu de frumosa si subluma? Face-o ore acést'a numai formatiunea organica a trupului omenescu? Ori o facu acést'a organele minunate ale vederei si audiului, ori capulu de opera, care se numesce mana omenesca? Vedemu dora si animale destule, cari 'su inzestrate cu vedere si audiu finu, si aflamu, cà acestea nu-su in stare, se-si ridice privirea spre ceriu, fara numai precum o face acést'a canele, candu latra la luna, séu girafulu, candu rumpe frundie de pre culmea mimoselor. Se nu cercati dara in cele trupesci bas'a demnitatii, la carea se vede omulu ridicatu, ci cautati la petiorele vostre si priviti acolo la pulvere; éta voi ati miscat'o fara de a observá; ventulu o sufla mai pre de parte, umbr'a si lumin'a o impreuna cu tiesetur'a cea fina a unei plante. Éta s'a prefacutu in grânu. Ace'a-si causalitate a lucruriloru, care o a fostu asiediatu la petiorele vostre, o asiedia acum in o forma noua pre mesele nostre. Nu o mai recunosti, si éta ea se si preface in sange si curge prin vinele vostre, strabate misteriele organului vostru; se suie la tronulu celu linu si sublimu, care e resiediinti'a activitatii vostre esterne, si acolo se ascunde sub unu scutu puternicu, cá se formeze in cea mai mare linisce cele mai curate elemente vitale. Si aci se intempla minunea cea trecuta cu vederea. Pulverea bate aci la usi'a rationalitatii vostre, ea intra, se face sociulu vostru in cugetare, in voire. Éta pulverea, care jaceá la petiorele vostre, éta s'a prefacutu in omu.

Éta dara amu ajunsu la bunulu celu mai pretiosu, ce l'a primitu omulu din man'a parintelui seu celui cerescu. Omulu nu e numai unu astufeliu de individuu, in care se realizeza unu soi, ci porta in sine unu astufeliu de principiu de vietia, unu principiu de vietia independentu de ori ce lege fisica

afara de legea nemorii, si acestu principiu de vietia e sufletulu omenescu. Si precum esista tota natur'a pentru trupulu omenescu, asia esista érase trupulu acest'a, organismulu acest'a minunatu numai pentru sufletu, pentru cá se afle esistintia si durare numai in impreunarea vitala cu acestu sufletu.

Ce va poté fi acum mai justu si mai argentu, decatu ace'a, cá noi se cunoscemu si partea acést'a a avutiei nostre? Inse lucrulu acest'a se pare a fi forte greu. Deci pentru cá se pota cunosce omulu sufletulu seu, e de lipsa cá elu se fia dedatu cu contemplarea internului seu. Cine nu s'a dedatu a privi in launtrulu seu, unde póte intempiná faptulu unei lumi morale, acel'a cauta in desiertu cu microscopulu si cu cutitululu anatomicu dupa sufletu. Sufletulu omenescu nu se pote vedé, nice audí, nice pipái. Elu se manifestéza numai prin activitatea s'a, si anume in acea idea mare, care cuprinde in sine certitudinea esistintiei nostre, bas'a si conditiunea celoru alalte cunoscintie ale nostre, si care e sigilulu demnitatii nóstre omenesci, radecin'a nemorii, fericirea fericitiloru si desperarea desperatiloru. Ide'a acést'a, pana la care natur'a pre langa tota svercolirea ei nu se pote ridicá nice candu, se esprima in cuventulu Eu. Catu de tare e impletita ide'a acést'a cu tota viati'a nostra! Ori ne bucuramu de sanetate deplina ori ne impresura morburi si doreri, ori ne desfatamu in splendorea onorei nostre, ori ne aflamu uitati in intunereculu obscuritatii, ori notamu in averi, ori ni acoperimu trupulu cu vestimintele lui Lazaru, Eulu acest'a nice nu cresce nice nu se micsoieze. Pentru cá se scapamu de imbuldiel'a cuvintelor, cari atatu de desu suna de pre budiele omeniloru, fara cá ele se aduca vre unu folosu sufletelor loru, si cari 'su fara de vin'a loru asemenea tergului, ce impededá in Jerusalimu intrarea in templu, se cercamu indata, in ce constá ide'a ace'a. Si aci vomu aflá, cá ea in forma simplicata nu e altu ceva, decatu ace'a, ce esprimamu prin cuvintele atatu de preamarite „intielesu si voia libera“. Cu cunoscintia acést'a amu ajunsu la multimea ace'a, de pre care potemu privi la tota avuti'a, ce o impartiesce parintele intre fiii sei, si o potemu si pretiuí. Deja ss. Parinti au intielesu sub avuti'a acést'a cu deosebire intielesulu si voia libera. Si pentru cá se pretiuimu avuti'a acést'a, trebuie se statorimu granitiele, intre cari au se se contenésca facultatile aceste. Poterea de a cugetá, carca nis'a datu cuprinde ea ore ceriulu si pamentulu, petrunde ea ore totu, ce esista? Si e libertatea nostra licenti'a si poterca de a face si a indepliní, ori ce ni place?

In sirurile califiloru, cari domniau din Bagdadu, se aflá si Mahadi, fiulu lui Almansoru, carele si-a facutu nume prin o vietia stralucita. Mahadi se ratacise odata la venatoria si dupa lunga pribegire ajunsu mai mortu de sete la colib'a unui carbonariu in midiloculu codrului. Sermanulu carbonariu 'lu ospetá, cum potù, si pre urma 'i puse pre mésa si unu olcioru de vinu. Mahadi aflá, cá beutur'a e buna de miuune. Sorbitur'a cea de antaiu 'lu dispune forte bine, si elu incepù érase a-si aduce aminte, cá elu e califulu. 'Lu intreba deci pre domnulu casei: „Scii tu, pre cine ai de ospe? Eu 'su

unu barbatu forte vediutu dela curtea califului“. Carbutariulu se pareá, cá nu erá prea dedatu in fraseologi'a orientaliloru, cáci respunse numai cu o inchinatiune tacuta. Abia puse califulu a dou'a ora olciorulu pre mésa, si-si dise: „Ti-am spusu inse prea pucinu, cáci eu nu-su numai ore care omu vediutu dela curtea califului, ci-su chiaru celu de antaiu si celu mai vediutu atatu la curtea califului, catu si in imperati'a intréga“. Carbutariulu facú ochi mari, cá-si candu ar' fi voitu, se mesure marimea, care a aflatu totusi destulu locu in colib'a lui, si-si manifestá reverinti'a cu o multime de inchinatiuni. A trei'a ora beñ Mahadi si se simti destulu de bine dispusu, cá se incoroneze desfetarea, ce i-o oferiá surprinderea carbutariului! „Nice acum nu scii adevverulu intregu“, 'i dise. Dara cá se ti-lu descoperu, se scii, cá eu nu-su altu cineva, decatu domnitoriulu toturoru credintiosiloru, califulu insu-si, in aintea carui'a toti omenii se pléca la pamentu“. Dar' éta carbutariulu iá la audiulu acestoru cuvinte olciorulu de pre mésa, si-lu asiedia susu pre o grinda a coperisiului, pana unde Mahadi nu poteá ajunge. „Ce faci, omule“? 'lu intrebá califulu cu uimire. „Ce va se insemneze acést'a“? Locuitoriulu codrului, care pre langa pazirea si stingerea carbuniloru 'si cultivase logic'a naturala si se indatinase a stemperá in graba foculu, candu se prea atitiá, a trebuitu se intielega, cá vinulu in casulu acest'a pote se marésca numai reulu. „Domne“, respunse elu cu facia liniscita, „deca va merge lucrulu totu asia, pana unde vomu ajunge? Deca mai bei a patri'a si a cinci'a ora din olciorulu acest'a, am se me temu, cá vei deveni pre urma chiaru Mohamedu ori chiaru Allah insu-si“!

Catu de nimeritu judeca cuvintele acestea esagerat'a estimare de sine, care suna de pre budieie fiului celui retacitu! Dupa fia care sorbitura, ce o face din pocalulu de placere a vietiei naturale, ridica moritoriulu totu mai tare tonulu, cu care se preamaresece pre sine, se insufla totu mai tare de vanitate, se porta in teritoriulu seu celu marginitu cá unu rege si autocratu, pana candu de odata i-se ia olciorulu, pana candu de odata séca isvorulu buciuriloru celoru misere. Cáci ce pretinde ore fiulu celu mai tineru, candu cere dela tatalu seu partea s'a din averea parintiesca? Ce face ore, candu aduna tote si merge in strainatate? Elu poftesce si pretinde, cá se economiseze singuru cu poterile sale. Elu voiesce, se vedia libertatea s'a potentiata pana la independintia. Elu voiesce, se nu mai aiba domnu preste sine si se fia deslegatu de ascultare, mantuitu de respundere. Elu rostesce cuvintele cumplete: „In ceriu me voiu suí, de asupr'a steleloru ceriului voiu pune scaunulu meu, siedé voiu pre muntele celu inaltu, preste muntii cei inalti, carii suntu spre media nopte. Suí me voiu de asupr'a noriloru, fi voiu asemenea celui prea inaltu“.

Eta-ne dar' personificati in eroulu parabolei nostre. Eta-ne pre noi, caror'a ni-a placutu, se parasimu plaiurile binecuventate ale fricei Domnului si se mergemu in pustiele egoismului, se parasimu diu'a cea curata si luminosa

a adevărului divin și se petrecem în noaptea naturii și a simțirilor luminate de lumină farmecătoare și înșelătoare a lunii, se mergem din pacea lui Dumnezeu în pierire.

Doamnă Domnul nostru, câtă este de minunat numele tău în tot pământul! Ce este omul, că-l pornești pe el, sau fiul omului, că-l cercetezi pe el? Măsură-l pe densul puciu ore ce de câtă angherie, cu mare și cu onoare l-ai încununat pe el, și l-ai pus pe densul preste lucrurile manilor tale. Și omul în onoare fiind n-a preceput, alăturat-s-a cu dobitocele cele fără minte și s-a asemănat lor. Vedă voru dreptii și se voru teme, și de densul voru ride și voru dice: *Éta omul, carele n-a pus pe Dumnezeu ajutoriu lui-si, ci au sperat într-o multime avuției sale și s-a întărit într-o desertațiunea s-a.* Aminu.

Santulu Petru în Rom'a.

(Continuare).

Venim acum la Santulu Atanasiu († 373) unul dintre cei mai mari scrietori și părinți ai bisericii resaritului, care chiar și înaintea „ortodocsilor“ se bucura de una vedă și auctoritate foarte mare, atât pentru sântiența vieții lui, cât și pentru curagiul cel mare, ce l-a aretat în luptă cu Ariani inimici ai fiului lui Dumnezeu, și pentru cultură și erudițiunea lui cea înaltă. Santulu Atanasiu astufeliu vorbește despre petrecerea Santului Petru în Rom'a: „*Petrus vero, qui sese metu Judaeorum absconderat, et Paulus Apostolus, qui in sporta demissus sic evaserat auditis verbis: oportet vos Romae martirium subire*“¹⁾ = Era Petru care s-a ascuns de frică Jidovilor, și Paulu care a scăpat lasat la vale în una cosnita auzindu cuvintele: se cade, că voi se fiți martiri în Rom'a.

Tot de asemene vedă cu Santulu Atanasiu este în biserică resaritului și Santulu Epifaniu (403). Despre petrecerea Santului Petru în Rom'a vorbește Santulu Epifaniu chiar și de lamuritu și la întielesu că și Santulu Atanasiu. Vorbindu adecă Santulu Epifaniu despre rendulu, în care au urmat Pontificii Romei unii după alții, astu-feliu se exprima: „*Romanorum Pontificum ista est successio: Petrus et Paulus, Linus, Cletus, Clemens, Evaristus, Alexander*“²⁾ = Pontificii Romani astu-feliu au urmat unul după altul: Petru și Paulu, Linu, Cletu, Clemente, Evaristu, Alesandru.

Mai contemporanu cu Santulu Epifaniu și Atanasiu a fost și Santulu Optatu Milevitanulu († 380) asemene barbatu cu vedă mare în lucrurile ce ating vechimea bisericii. Elu disputându-se cu ereticii Donatisti, dice către Donatu: „*Igitur negare non potes, scire te in urbe Roma Petro primum cathedram episcopalem esse collatam*“³⁾ = Asia dară tu nu poți dice, că nu știi, că în

1) Apol. pro fuga s. n. opp. T. I. P. pg. 331.

2) Haeret. 17, opp. T. I. pag. 107 v. f.iss.

3) De schism. Donat. l. 2. n. 2. pg. 81.

cetatea Roma lui Pietru i s'a conferitu mai antaiu catedr'a episcopala. Éra in altu locu totu in opulu acest'a numera pre rendu pre toti Pontificii Romei incependu dcla Santulu Pietru si pana la Pap'a Siriciu.

Catra capetulu seculului alu patrula a in floritu Santulu Ambrosiu († 397) barbatulu acela mare, pre care lu admira intréga baserica resaritului si a apusului, barbatulu acel'a, care este singurulu dintre Parintii apusani celi mai insemnati, a carui amintire o serbéza si baseric'a resaritului in dnu'a de 7 Decembre a fia-carui anu. Si barbatulu acest'a vorbesce in scrierile sale in mai multe locuri catu se pote de lamuritu despre petrecerea Santului Pietru in Rom'a. Astu-feliu in unu locu se esprima despre lucrulu acest'a in modulu urmatoriu: „*Ulique ipse auctor est vobis hujus assertionis Petrus Apostolus, qui sacerdos fuit Ecclesiae Romanae*“ ¹⁾ = Insusi Pietru Apostolulu este autoriulu asertiunei, care a fostu pootulu basericeii Romanae“. Éra in altu locu astu-feliu vorbesce Santulu acest'a mare respectatu pre tempulu seu de una lume intréga: *Nocte Petrus muro egredi coepit, et videns, sibi in porta Christum occurrere, urbemque ingredi, ait: Domine, quo vadis? respondit Christus: Venio Romam iterum crucifigi. Intellexit Petrus, ad suam crucem divinum pertinere responsum*“ ²⁾ = Esindu Pietru afara dintre ziduri, si vedindu cá i ese inainte Christosu si cá intra in cetate l'a intrebatu: Domne unde mergi? Éra Christosu i a respunsu: Venu in Roma, cá se me restignescu inca odata. Atunci a preceptu Pietru, cá respunsulu celu domnedieescu i suna lui.

Ce vomu dice inse despre Santulu Chrisostomu, († 407) despre barbatulu acel'a, care cu poterea cuventului seu farmecá chiaru si pre inimicii sei celi mai mari? Cine are in baseric'a resaritului vedea mai mare cá barbatulu acest'a? Deca resaritenii nice acestuia nu voiescu se-i creda, atunci cui voru crede? Santulu Chrisostomu astu-feliu vorbesce despre petrecerea Santului Pietru in Roma: „*In regia urbe Roma ad sepulcra piscatoris occurrunt Imperatores, Consules, exercituum duces*“ ³⁾ = In cetatea Roma la mormentulu pescariului se intelnescu imperatii, consulii si comandantii ostiloru. Vorbesce aci Santulu Chrisostomu despre caletoriele barbatiloru celoru mari din imperati'a romana la mormentulu Apostolului Pietru. Éra in alta seriére a sa astu-feliu vorbesce éراسi despre Santulu Pietru in Rom'a: „*Sed cum nos Antiocheni doctorem accepissimus, non in perpetuum retinimus, sed regiae civitati Romae illum concessimus*“ ⁴⁾ = Inse noi celi din Antiochi'a cându amu capetatu unu invetiatoriu (intielege pre Santulu Pietru, care a predicatu si in Antiochi'a, unde fu nascutu Santulu Joannu Chrisostomu) nu l'amu tienutu pentru totu de a un'a, ci l'am lasatu pentru Rom'a, cetatea cea imperatésca († 420).

Se trecemu acum la Santulu Jerorimu criticulu celu mare alu basericeii, care desi a scrisu in limb'a latina, totusi partea cea mai insemnata a vietiei

1) De sacram. l. 3. c. 1. n. 6. opp. T. III. c. 456.

2) Sermo contr. Auxent. n. 13. T. III. c. 918.

3) Contra Jud. et. Gent. n. 9. Opp. T. I. pg. 570.

4) In Inscript. Act. Rom. 2. n. 6. T. III. pg. 70.

si o a petrecutu in resaritu. Santulu Jeronimu in opulu seu despre barbatii ilustrii ai basericeii astu-feliu serie: „*Simon Petrus Romam perguit, ibique 25 annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum Neronis annum, id est 14, a quo et affixus cruci, martirio coronatus est, capite ad terram verso*“¹⁾ = Simon Petru merge la Roma, si acolo 25 de ani a tînutu catedr'a Santului Pietru, pana in anulu celu din urma alui Nerone, va se dica pana in anulu alu 14-le care restignindulu pre cruce cu capulu la vale, fî incununatu de martiru.

Se mai vedemu inse, ce dîce si Santulu Augustinu, filosofulu celu mare alu basericeii, pre care si astâdi lumea nu-lu pote admirá destulu, cãce adevèrinti'a unui atare barbatu trebue se aiba unu pretiu forte mare inaintea ori si cui

Despre petrecerea Santulu Pietru in Rom'a astu-feliu se esprima Santulu Augustinu: „*Jacet Petri corpus Romae, jacet Pauli corpus Romae —; et misera est Roma, et vastatur Roma*“²⁾ = Jace corpulu lui Pietru in Roma, jace corpulu lui Paulu in Roma. Si Roma e misera si Roma se predéza. Èra catra Petilianu astu-feliu vorbesce Santulu Augustinu: „*Cathedra tibi quid fecit Ecclesiae Romanae, in qua Petrus sedit, in qua nunc Anastasius sedet*“³⁾ = Ce ti a facutu tie catedra basericeii romane, in care a siediutu Pietru, in care siede acum Anastasiu?

Ceva inainte de Santulu Augustinu a traitu Sulpitiu Severu († 420), care in istori'a s'a astu-feliu se esprima despre Santulu Pietru: „*Eo tempore divina apud urbem religio invulnerat, Petro Episcopatum gerente*“⁴⁾ = In tempulu acel'a a intratu religiunea in cetate, precãndu tîencá episcopatululu Pietru.

Totu in secululu acest'a a traitu Leonu marele († 461) care in un'a predica tînutu cu ocaziunea serbatorei Santului Pietru astu-feliu vorbesce: „*Hodierna festivitas praeter illam reverentiam, quam toto terrarum orbe promeruit, speciali et propria nostrae urbis exultatione veneranda est: ut ubi praecipuorum Apostolorum glorificatus est exitus, ibi in die martirii eorum sit laetitiae principatus*“⁵⁾ = Serbatorea acést'a pre langa reverinti'a ace'a, care o a meritatu in lumea intréga, este de a se onorá prin una esultare speciala si proprie cetatei nostre (va se dica a Romei, unde resideá Santulu Leonu), cá dîu'a ace'a, in care s'a intemplatu mortea cea gloriosa a Apostoliloru celoru mai insemnati, cá dîu'a martiriului acelor'a se aiba si principatululu desfatarei.

Suntu multi Parintii si scriitorii basericesei, cari marturisescu, cá Santulu Pietru a fostu in Rom'a, a tînutu episcopatululu cetatei acesteia, si a moritu acoló morte de martiriu. Dintre acestia inse nice pre departe nu i amu adusu pre toti, ci numai pre unii din eli, anume pre celi mai insemnati si pre aceia cari vorbescu mai lamuritu despre lucrulu acest'a.

¹⁾ De viris illustribus c. 1. opp. G. 2. C. 827.

²⁾ Sermo 296 in nat. Apost. c. 6. opp. T. 5. 1196.

³⁾ I. 2. cont. lit. Petilian c. 51. T. 9. c. 254.

⁴⁾ Sac. Hist. I. 2. c. 28⁷

⁵⁾ Serm. 81 in nat. Apost. c. 1. opp. T. I. c. 321.

Pre lenga scrietorii basericesci inse mai suntu si alte probe, ce se potu folosi cu succesu spre a aretá, cà Santulu Pietru a moritu ca episcopu alu Romei. Astu-feliu suntu mai multe monumente forte vechi, precum picturi, bani, morminte si altele, cari din tempurile cele mai vechi se aretáu in Roma, asia càtu preotulu Caju in secululu alu treile cu tota securitatea provoca pre Proculu proconsululu Cataphrigiei, cá se privésca in Roma trofeele Apostoliloru; éra istoriculu Eusebiu dice, cà afora de monumentele aceste nu este lipsa de nice unu altu argumentu, spre a aretá, cà Santulu Pietru a fostu in Rom'a si a moritu morte de martiru cá episcopu alu cetatei acesteia.

Invederatu se vede lucrulu acest'a mai departe si din credinti'a universala a ambeloru baserici a resaritului si a apusului in tempu de 16 seculi. Cu deosebire credinti'a basericei resaritului despre lucrulu acest'a a fostu atátu de tare, càtu nice Fotiu, nice Cerulariu nu au cutezatu nice odata a sustiené, cà Santulu Pietru nu a fostu in Rom'a, de sí lucrulu acest'a ar' fi fostu tare favorabilu intentiunei acestoru doi barbati de a se separá de baserica.

Se intaresce in urma lucrulu acest'a si prin demnitatea si precelinti'a cea mare, de care s'a bucuratu totu de a un'a baseric'a romana facia cu alte baserici, ce'a ce recunosec insusi eresiarculu Calvinu. Caus'a demnitatii si precelentiei acesteia nu pote jacé aire decátu in impregiurarea ace'a, cà principele Apostoliloru a fostu pastorulu si episcopulu celu de antaiu alu cetatei acesteia.

Aceste suntu argumentele positive, cu cari se probéza, cà Santulu Pietru a fostu episcopulu Romei.

Se vedemu inse acum, cu ce se silescu contrarii a probá, cà Santulu Pietru nu a fostu nice càndu episcopulu cetatei acesteia.

Se provoca mai antaiu inimicii la Sant'a Scriptura, si dîcu cà in Sant'a Scriptura nu se dice nicairi, cà Santulu Pietru ar' fi fostu in Rom'a. Ma chiar din contra dîcu, cà din Sant'a Scriptura s'ar' vedé invederatu, cà Santulu Pietru nu a fostu nice càndu in Rom'a. Anume Santulu Paulu in epistol'a catra Romani nu amintesce nice cu unu cuventu despre Santulu Pietru, desi saluta pre multi din Rom'a. Asemenea Santulu Paulu in epistolele, ce le a scrisu din Rom'a, si in cari tramite salutari dela mai multi, nu amintesce éراس nice cu unu cuventu despre Santulu Pietru. Ma in epistol'a catra Timoteu scrisa in Rom'a se tanguescé amaru, cà nu i sta nimene in ajutoriu, si cà l'au parasitu toti. Ma Santulu Paulu si a propusu se nu predice Évangeliulu decátu acoló, unde nu au fostu alti Apostoli. Astu-feliu standu lucrulu deca in Rom'a a predicatu Santulu Pietru sí a fostu si episcopu alu cetatei acesteia, atunci Santulu Paulu nice càndu nu ar fi venitu la cugetulu de a merge ver odata la Rom'a.

Din tote aceste sustienu inimicii, cà s'ar vedé, cà credinti'a, cà Santulu Pietru a fostu in Rom'a, se trage dela ereticii judaisanti din Rom'a, cari prin acést'a voiau se arete, cà credinti'a loru cea gresita o au primitu dela unu

Apostolu, si inea dela principele Apostoliloru, care este Santulu Pietru. Mai târdu inse incetându intrigele fratiloru Judaisanti, credinti'a acést'a a loru o a primitu baseric'a cá pre una traditiune adeverata. Si astu-feliu tota credinti'a despre petrecerea si mortea Santului Pietru in Rom'a nu este altu ceva, decâtu una scornitura de a Judaisantiloru indreptata in contra cosmopolitismului religiosu alu Santului Apostolu Paulu, pre care Judaisantii nu-lu poteáu suferi.

La obiectiunea acést'a inse se pote usioru respunde, cá deca una intem- plare ore careva istorica este de ajunsu probata cu argumente si documente positive, atunci probele aceste de locu nu se potu restorná prin tacerea unoru scrietori despre lucrulu accat'a Astu-feliu dupa-ce tota vechimea bisericei cu una gura marturisesce, cá Santulu Pietru a fostu episcopu alu Romei si a moritu cá atare, lucrulu acest'a este atátu de evidentu, cátu nu se pote restorná prin ace'a, cá Sant'a Scriptura nu amintesce cu nemiecu lucrulu acest'a. Restorná s'ar' poté numai atunci, cându Sant'a Scriptura ar' negá pre facia presentí'a si martiriulu Santului Pietru in Rom'a. Acést'a inse nu o face Sant'a Scriptura nicairi, ci singuru numai tace despre lucrulu acest'a. Tacerea inse nu este negare. Suntu multe, forte multe lucruri adeverate, despre cari nu se indoiesce nimene, si totusi in Sant'a Scriptura nu se amintescu nice cu unu cuventu. Amintimu pentru esemplu botezulu copiiloru. In Sant'a Scriptura nu se amintesce nicairi nice baremu cu unu cuventu, cá Mantuitoriulu ar' fi invetiatu, cá si botezulu conferitu sugatoriloru este validu. Si totusi baseric'a resaritului nu a negatu nice odata, cá botezulu acest'a nu ar' fi botezu adeveratu.

Sant'a Scriptura, ce e dreptu, nu face nicairi nice una amintire despre episcopatulu si martirulu Santului Pietru in Rom'a. Acést'a inse se intempla nu pentru ace'a, cá dora lucrulu acest'a nu ar' fi adeveratu, ci pentru-cá nu a avutu nice unu scrietoriu sacru nice una ocaziune de a vorbí despre lucrulu acest'a. Cace chiaru nice faptele Apostoliloru, cari ni enaréza mai multe lucruri intemplate dupa inaltiarea Mantuitoriului la ceriu, totusi nu ajungu pana la mortea nice unui Apostolu, ci se finescu cu caletori'a Santului Paulu la Rom'a, cându a fostu in prinsore pentru antaiu ora.

Ce atinge inse impregiurarea, cá Santulu Paulu in epistol'a catra Romani nu face nice o amintire despre Santulu Pietru, ce pre atunci erá episcopulu cetatei acesteia, nu se pote aduce de locu cá argumentu in contr'a adeverului istoricu despre episcopatulu Santului Pietru in Rom'a. Nu se pote aduce din cauza, cá Santulu Paulu nice in epistolele sale indreptate catra Galateni, Efeseni si Tesalonicani nu face nice una amintire despre episcopii cetatiloru acestor'a, desi chiaru din Sant'a Scriptura scimu, cá fia-care din cetatlele aceste si aveá episcopulu seu. Astu-felu chiar din Santulu Paulu scimu, cá discipululu seu Timoteu erá episcopu pusu de elu insusi in Efesu. Afora de ace'a Santulu Pietru desi si a asiediatu scaunulu episcopescu in Rom'a, totusi nu a siediutu in continuu in Rom'a, cáce elu erá si Apostolu totu de odata,

si cá atare trebuieá se merge si aire se predice si a si mersu, precum ni este cunoscutu, cá a predicatu si in Antiochi'a si Alesandri'a. Astu-feliu usioru s'a potutu intemplá, cá precându Santulu Paulu a scrisu epistol'a cátra Romani, pre atunci Santulu Pietru nu erá in Rom'a, ci erá dusu la predicare, si asia nu a fostu pentruce se amintésca Santulu Paulu despre elu in epistol'a cátra Romani.

Ce atinge in urma impregiurarea amintita de contrari, cá Santulu Paulu si a propusu a nu predicá nicairi, unde a predicatu unu altu Apostolu, si astu-feliu deca Santulu Pietru ar fi fostu in Rom'a, atunci nu ar fi predicatu si elu acoló, avemu se observamu urmatorele. Santulu Paulu nu díce nice decum, cumcá si a propusu a nu predicá nicairi, unde a predicatu si unu altu Apostolu, ci díce numai atât'a, cá pana atunci, va se díca pana cându a scrisu epistol'a catra Romani, nu a predicatu incependu din Ierusalimu si pana in Illyricu nicairi, unde a predicatu si unu altu Apostolu¹⁾. Si cumcá in adeveru Santulu Paulu nu a avutu nice cându propusulu acest'a, se vede de acolo, cá desi credinti'a crestiniloru din Rom'a erá vestita in tota lumea, precum insusi recunose, de unde urméza, cá inca inainte de elu a predicatu in Rom'a unu altu Apostolu, totusi in epistol'a catra Romani²⁾ díce, cá de multu doreste se merge la eli.

Pre lenga obiectiunile aceste inse contrarii mai aducu si alte objectiuni din Sant'a Scriptura in contr'a adeverului, cá Santulu Pietru a fostu episcopu alu Romei si cá atare a moritu morte de martiru. Dícu adeca, cumcá Santulu Pietru si a scrisu epistolele sale din Babilonu, precum se vede de acoló, cá in epistol'a antaia díce: „*ve saluta pre voi baseric'a adunata in Babilonu!*“³⁾. Si fienducá Santulu Pietru a scrisu epistolele aceste immediatu inainte de morte, asia e certu cá Santulu Pietru nu a fostu in Rom'a, ci in Babilonu, si acolo a si moritu.

Inse din tempurile cele mai vechi totu de a una s'a crediutu, cá Babilonulu acest'a, despre care vorbesce Santulu Pietru, este Rom'a, fiendu-cá Santulu Pietru vorbesce aici figuratu. Si apoi nu este ací primulu casu, cá Sant'a Scriptura numesce Rom'a Babilonu. Santulu Joanu Evangelistulu inea numesce Rom'a Babilonu, cându díce, cá *Babilonulu celu mare siede pre siepte munti* (Rom'a are siepte munti) *si domnesce preste regii pamentului*³⁾. Si ace'a, cá in adeveru Santulu Pietru in locul acest'a sub Babilonu intelege Rom'a, se vede si din alte locuri cuprinse in epistol'a acést'a. Anume face Santulu Pietru in epistol'a acést'a atenti pre crestinii din Asi'a la una persecutiune, ce o planuesce imperatulu. Acumu despre persecutiunea acést'a planuita la palatiulu imperatescu, poteá forte usioru Santulu Pietru se scia, deca erá in Rom'a. Din contra i ar fi fostu mai cu totul cu nepotintia, deca ar fi

¹⁾ Rom. XV, 19. un.

²⁾ Rom. I, 8, 11, 15, 23.

³⁾ Apoc. XZII. 9. 18.

fostu in Babilonu, in resaritul celu mai de dincolo. Afora de acést'a Santulu Pietru amintese in epistol'a sa si despre Marcu Evangelistulu. Acumu despre Marcu evangelistulu tota vechimea basericésca sustiene, cumcà in Rom'a si a scrisu evangeliulu seu, pre care apoi l'a aprobatu Santulu Pietru. In urma deca Santulu Pietru ar' fi fundatu baseric'a din Babilonu, si acoló ar' fi si moritu, atunci nu s'ar poté intielege, cum de tacu despre lucrulu acest'a toti scrietorii vechi basericesci pana la unulu, precându despre Rom'a toti vorbescu.

Clerulu grecu si Biserio'a româna in Macedoni'a.

Lupt'a desperata a clerului grecu in contra Româniloru si Albanesiloru din Macedo-Albania nu se marginesce numai la impedecarea scóleloru române si albanese de a se desvoltá, ea merge mai departe; imbracata in hain'a ortodoxismului, cauta se impue prin biserici limb'a gréca, si acolo, unde Români si- facu slusb'a in limb'a loru, lupt'a loru e mai furiósa, preotii recalcitranti sunt blastemati si despoiati.

Patriarchulu din Constantinopolé, a totu puternicu, cum este, comandà in numele lui Christosu impedecarea slujbei in limb'a nationala.

Poporulu amagitu multa vreme cà: singura limba, in care se póte vorbí lui Domnedieu e limb'a gréca, a consimtitu a-si isgoní din baserica limb'a sa proprie, pentru a o inlocuí cu acea a desnacionalisatoriloru sei; dar' acum, cându a potutu se cunoasca tendinti'a Greciloru, a inceputu se-si readuca limb'a in baserica. Acést'a nici nu poté se intârdie multa vreme, caci elu nu intielegeá nimicu din slusb'a basericésca, care se face intr'o limba, pre care nu o pricepe

Asia la Popis s'a facutu slusba in limb'a româna. Imediatu ce inse Archiepiscopulu din Presp'a a auditu despre acést'a, a si adresatu o admonestatia preotiloru si notabililoru din acelu orasielu, prin care le ordonà cá se nu mai faca pre viitoru slusba decátu in limb'a gréca.

Unu altu faptu inse si mai scandalosu este urmatorulu: Locuitorii de prin munti, iérn'a sunt nevoiti din caus'a frigului se se cobóre la siesu. Ajunsi ací, preotii care i insotiescu, ceru voi'a se slujésca la baserici; déca ei sunt români, apoi nu numai cà nu li se permite, dar' inca sunt rasi si averea loru luata. Cu o singura conditia li-se permite se faca slusba, anume déca iscalescu urmatorulu actu, ce li se impune:

„Eu, subsemnatulu preotu..., declaru prin presentulu actu scrisu de mân'a mea, cà tóte gresielele de rassa ce le am comisu din caus'a slabiciunei omenesci si acei'a prin care am lucratu in profitulu *propagandei române* in contra mamei nóstre baserica ortodoxe, le despretiuescu si me lapadu de ele din totu sufletulu si din tóta inim'a mea.

Cá martoru alu presentului juramentu iau pre Domnulu Isusu Christosu, promitiendu cà pre viitoru voiú dá supunerea si ascultarea datorita canónelor si autoritátilorú bisericesci. Sinceru convinsu declaru dar' cu voce tare si in fati'a intregi lumi crestine ortodoxe, cà tint'a urmarita de *propagand'a româna*

este cu totul nereligioasă, și că ea lucrăza la retacirea Albano-Românilor din Pîndu și Macedoni'a ai duce la baseric'a ortodoxa și în modu indirectu, sub o dinastia streină. Pentru-că am întielesu bine acést'a tinta, me departezu și me alaturu érași la baseric'a și nationalitatea parintiloru mei, care este numai baseric'a orientala, alu careia membru nedespartitu suntu etc.

Acést'a declaratia a fostu data și preotului Popa Jani Dimitrie din Samarin'a spre a o subscrie, dar' acest'a revoltatu de injuriile, ce ia contineá la adres'a neamului românu, a preferatu se piérdia pop'ia și averéa mai bine, decâtu se iscalésca unu actu, care insulta pre conationalii sei.

Iata de ce arme nedemne și neomenóse se servescu agentii Greciloru pentru a ingenunchiá natiunei loru pre cele mai brave popóre din peninsul'a balcanica. Și Pórt'a cu marii demnitari ai sei, Sultanulu, tacu toti, tacu și primescu, că în sinula imperiului, sub ochii loru, se se póta comite asemenea infamii“.

În form'a acést'a descrie casulu acest'a precumu sf prigonirile Romaniloru macedoneni decatra Greci „Romanulu“ din Bucuresci. Se pote vedé înse din descrierea acést'a scurta, că Patriarculu din Constantinopolu, este acel'a, cu acarui seire și invoire se întempla prigonirea acést'a a limbéi romanesci. Ma mai multu! potemu dice cu tóta securitatea, și avemu destule date, că Patriarculu Constantinopolitanu o chiaru incurageza și folosescu tota autoritatea și puterea sa basericéscu, că în urm'a prigoniriloru acestor'a limb'a romanéscu se fia cu totul sterpita din peninsul'a balcanica. În ce imagine trista înse apare prein acést'a Patriarculu Constantinopolitanu și clerulu grecu din Balcanu! Mohamedaniloru celoru fora cultura din Balcanu li este iertatu a se rogá în mosiee lui Domnedieu în limb'a loru. Slavii mohamedani și tienu cultulu divin prin mosiee în limb'a slavica, și nice dervisiloru turcesci, nice lui Sheik ul Islam, Patriarchulu mohamedanu din Constantinopolu, nu i a amblatu nice cându prin minte a oprí din mosiee limb'a slavica și a o înlocuf cu cea turcéscu. Și Patriarculu cu clerulu grecu, cari nu predica religiunea fatalismului că dervisii turcesci și că Sheik ul Islam ci religiunea iubirei și a pazei, religiunea care invetia, că în Christosu nu mai este nice elinu nice judeu, nu concede bietiloru Romani a se rogá lui Domnedieu în limb'a, ce o au suptu cu laptele mamei loru. Religiunea judaica a vechiului asiediamentu nu a degeneratu asia tare în manile fariseiloru, că religiunea crestina în manile clerului grecu și a Patriarchului Constantinopolitanu.

De 18 sute de ani sta Primatululu Romei, sf în tempulu ecest'a lungu istori'a nu ni pote aretá unu singuru casu, cându Pontíficele romanu ar' fi pasitu pre terenulu, pre care se afa astádi Patriarchulu Constantinopolitanu facia cu bietii Romani din Balcanu. Celi mai multi Pontífici Romani au fostu italieni de origine. Și toti ce e dreptu au iubitulu din inim'a cea mai sincera natiunea italiana. Ma unii o au aperatu cu multa energia în contr'a altoru popore, ce rêvneáu dupa pamentulu și ceriulu celu frumosu și blandu alu

Italiai. Cu tote aceste nice unulu nu si a uitatu nice baremu pre unu momentu, că elu este nu numai italianu, ci totu odata si parinti al tuturoru poporeloru. Nice unulu din ei pre langa tota iubirea, de care eráu aprinsi facia cu natiunea si limb'a italiana, nu s'a dimisu pana la rolulu celu de diosu de a folosi puterea si autoritatea sa basericésca spre a rapí altoru popore limb'a si a li impune pre cea italiana. Ma chiaru si astádi Pontificatulu Romei pentru acea este asia uritu guvernului italianu, pentrucă nu voiesce a se degradá la rolulu de a servi numai intereseloru italiene, ci voiesce se remana parintele tuturoru poporeloru catolice. Istori'a va trebui se admire ore cându-va resolutiunea, curagiulu, intieptiunea si abnegatiunea, cu care Santulu Scaunu apostolicu alu Romei tiene astadi susu principiulu, cá pre langa tóta diversitatea in limba, moravuri si aspiratiuni, ce despartu pre popore de olalta, totusi fora cá se ceda ceva din diversitatea acést'a, tóte forméza laolalta in baserica unu singuru poporu, „poporulu celu alesu, preoti'a cea imperatésca alui Domnedieu“. Si prin urmare unulu fia care poporu are se veda in altulu pre fratele seu, ce are totu atâte drepturi la esistintia cá si elu, éra nice de cum unu objectu, pre care déca numai dispune de puterea de lipsa, are se-lu absorba si prefaca in sine rapindui limbá si caracterulu seu nationalu. Din vointi'a lui Domnedieu esistu poporele pre pamentu. Din vointi'a lui Domnedieu petrecu unele langa olalta, éra altele departate prin tieri si mări. Esistu din vointi'a lui Domnedieu, pentrucă densulu in prevederea si intieptiunea sa nemarginita a voitu, cá omenimea se si ajunga scopulu seu fiendu despartita in mai multe popore. A voito acést'a pentrucă a prevediutu, cá pre calea acést'a scopulu se pote ajunge in unu modu mai perfectu. Si cine cutropindu pre alte popore se sílesce a le nimici, acel'a se opune lui Domnedieu, acel'a nimicesce planulu lui celu magnificu, prin care voiesce a maná omenimea la scopulu seu. Si principiulu acest'a l'a tîenutu Santulu Scaunu Apostolicu si nu l'a vatematu nice odata. Si astadi se lupta mai multu cá ori si candu pentru elu. Căce desi doresce din inima marirea natiunei celei nobile italiene, totusi voiesce se-si pastreze independinti'a de ori ce guvern, cá nu cumva se devina unu instrumentu alu unoru tendintie particulari meschine cá Patriarculu Constantinopolitanu, si prin acést'a se incete a mai fi parintele tuturoru poporeloru. Acést'a este caus'a, pentru care Santulu Scaunu Apostolicu se lupta cu atât'a taria si perseverantia spre a-si pastrá independinti'a sa facia cu ori si ce suveranu. Unu ce sublimu, unu ce divinu jace in lupt'a acést'a a Santului Scaunu Apostolicu, de care seculii venitori de securu că se voru mirá vediendu, că in un'a atare lupta pentru unu atare principiu a mai potutu aflá opusetiune in lume.

Cu câtu este asia dara Santulu Scaunu Apostolicu alu Romei mai pre susu decâtu Patriarculu Constantinopolitanu! Cātu de inalte si de filantropice principiile si ideile aceluia facia cu a acestuia, câtu ni vine a esclamá cu poetulu: *heu quantum distat alter ab illo!*

Era Romanii se nu uite nice odata ce face pentru eli Patriarculu Constantinopolitanu, si ce a facutu, face si va face pentru eli Santulu Scaunu Apostolicu alu Romei celu asediatu de Domnedieu.

Unu plaidoyru protestantu din Danemarc'a asupra lui Leonu XIII.

Din ce strabate in lume necredinti'a mai tare, din ace'a se latiesce chiaru si in tabere acatolice mai tare convictiunea, că singura baseric'a catolica este chiamata si are in natur'a si in institutiunile ei destula potere de a face ordiue in caosulu socialu si religiosu de astădi si a regenerá éراسi Europ'a. Suntu astădi destuli protestanti, cari cunoscu poterea religiunei, si cari marturisescu pre facia, că singuru baseric'a catolica reprezenta adeveratulu idealu alu unei baserici, ce pre langa chiamarea ei cea divina de a pregati omenimea pentru lumea cealalta, mai are si chiamarea lumésca de a fi unu factoru organisatoriu in societatea omenésca. Unu atare protestantu danesu cu inim'a drepta si cu semiuri bune scrise in dfilele aceste unu articulu in una foia danesa de prim'a calitate despre Parintele nostru Leonu XIII si baseric'a catolica, care credamu, că lu va ceti ori ce fiu alu basericei cu un'a mangaiare mare sufletésca vediendu, cum sant'a baserica este in stare a storce chiaru si admiratiunea celoru ce stau afora de gremiulu ei. Atari cuvinte esite din gur'a unui protestantu suntu unu semnu, cumcă nu pote se fia departe tempulu, cându baremu in una parte insemnata se va vindecá odata ran'a infipta de reformatiunea cea nefericita a seculului alu siesespre-diecele, care a ruptu cu veemintia atăti'a fii dela sinulu basericei. Ne implemu inse de alta parte de dorere, cându vedemu, că numai raru, forte raru potemu audí in baseric'a desbinata a resaritului atari voci drepte asupra basericei catolice. Si ne dore cu atātu mai tare, că baseric'a acést'a in ori si ce privintia este multu mai aproape de noi cá si ori ce alta baserica, si in specie cá baseric'a protestanta, si prim urmare si mai usioru cá altele pote cunoesce poterea basericei catolice. Cându si in baseric'a acést'a voru fi asia dese vocile simpatice basericei catolice cá in cea protestanta, atunci si numai atunci, omenesce vorbindu, vomu poté díce, cumcă se apropia tempulu, cá se cadia odata diosu parietele despartitoriu. Ací inse reulu este mai mare si ran'a mai adenca cá in baseric'a cea protestanta, căce si seculi au trecutu mai multi, decându s'a intemplatu fatal'a desbinare. Desbinarea protestantiloru inse este cea mai recenta, din care cauza printre eli au remasu inca multe suveniri placute din tempurile, cându eráu membrii ai basericei catolice. Si voci cá a protestantului nostru nu suntu altu ceva decâtu nesce ecouri placute ale basericei catolice nadusite intre eli acum mai bine de trei seculi suntu cunoscinti'a catolica sugrumata, ce cauta se-si ale respiru.

Articolulu din cestiune este urmatoriu :

„Pap'a Leonu este unu barbatu, acarui cuvinte suntu totu de a uu'a „ascultate cu incordare si interesu. Piu IX a fostu unu barbatu de onore,

„inse lui i lipseá darulu de a-si cunosce tempulu seu. Este unu adagiu vechiu
 „si adevveratu, cá omulu nu trebue se servésca tempului ci omului. Inse totu
 „asia este de adevveratu, cá omulu trebue se servésca lui Domnedieu in tempu,
 „si cá nimene nu pote folosi nimicu, si de ar' avé vointi'a cea mai buna,
 „deca nu cérca cu atentiune se cunosca semnele tempului. Pap'a Leonu XIII
 „cunosce tempulu seu, precepe lipsele lui, si scie, cá intre impregiarile
 „actuali ce se pote face si ce nu. Cu ce'a ce astádi este imposibilu nu se
 „ocupa nice unu momentu. A face se domnésca singuru numai baseric'a, este
 „unu visu alu tempuriloru trecute. Visulu acest'a nu-lu viséza Leonu XIII.
 „Inse cu cátu viséza mai pucinu, cu atât'a cugeta mai mulu, si se silesce a
 „face, cá viersulu bisericeii se fia ascultatu si se se puna pondu pre elu, si
 „totu odata cá se castige bisericeii influintia asupr'a societatei si a istoriei.

„Radicalismulu, indiferentismulu, materialismulu si ateismulu, fora se
 „scie, favorescu multu pre Pontificele celu intieptu. Tote poterile aceste
 „devastatorie, subminatorie si nimicitorie, ce suntu astádi in societate prin
 „desfranulu si curagiulu loru celu estraordinariu au aprinsu in semburele celu
 „inca credintiosu alu societatei flacar'a urei in contr'a elementeloru acestor'a
 „derimatorie si au unitu cete forte numeroase, cari nu voru pausá si nu se
 „voru linisti, pana cându nu voru schimbá starea de astadi, si pana cându
 „nu voru vedé, cá fiii loru suntu asecurati in contr'a conducerei religiose,
 „in contra literaturii celei ateiste, in contr'a scoleloru fara confesiune, si in
 „contr'a cártiloru de scola celoru fora de Domnedieu. Si astu-feliu preto-
 „tindene in tota lumea se forméza societati crestine, cari nice decumu nu
 „voiescu se se uite numai, ci cari suntu decise a pasí in statu cá o potere
 „in contr'a elementeloru, ce voiescu a descompune societatea.

„Din care cauza cuvintele Papei Leonu XIII suntu ascultate bucurosu
 „si cetite cu interesu, si inca nu numai in baseric'a catolica, ci si in tierile
 „protestante, si ori si unde strabatu, afla unu pamentu bunu, una dorintia,
 „una voia, una nevointia si una lupta pentru problem'a de vietia alui Leonu XIII,
 „careea este, cá religiunea si guvernulu, pietatea si vietia poporului se merge
 „mana in mana“.

„E lucru naturalu, cá statele tempu indelungatu nu potu se sustiena nice
 „dreptulu, nice ordinea, deca nu asculta de baserica. Acést'a o vedu astádi
 „multi, tare multi, cari mai inainte nu o au vediutu, a caroru ochi inse li i au
 „deshisu radicalismulu si materialismulu celu insuportabilu de astádi.

„Un'a este de temutu, cá se pote intemplá in venitoriulu celu mai de
 „aprope, anume cá nu cumva radicalismulu, anarchismulu, materialismulu si
 „ateismulu se impinga pre omeni la contraste diametrile, adecá la reactiune,
 „la despotismu, la idealismu si bigoteria. La acést'a inse nu va portá vin'a
 „baseric'a, ci inimicii ei, si deca acestia voiescu se scape de asia ceva,
 „atunci trebuescu se aiba de tempuriu grige, căce altumintrule torentii voru
 „merge in contrastele cele mai crasse, fora se-i pota opri cineva“.

Revist'a basericésca.

Rom'a. In primaver'a anului acestuia guvernulu Chinei a rogatu pre Santulu Scaunu Apostolicu, cá se tramita unu nuntiu apostolicu in Peking, capital'a imperiului celui mare alu Chinei. Lucrulu acest'a a indignatu tare pre guvernulu francesu, deora-ce Franci'a pana acumu a jocat si rolulu de protectoru alu crestiniloru din Chin'a. A facutu pana acumu lucrulu acest'a guvernulu francesu nu atáta din motive religioase, catu mai multu, ma eschisivu numai din motive comerciali si politice. Toti inimicii basericeii s'au bucuratu de indignarea acést'a, crediendu cá se va nasce unu conflictu intre guvernulu francesu si Santulu Scaunu Apostolicu. Intieleptiunei inse celei admirate de tota lumea a Santiei Sale Leonu XIII i a succesu a delaturá conflictulu inea de tempurú.

Franci'a. Dupa-ce guvernulu a lipsitu pre atatia preoti de salariulu loru celu micutiú, ce-lu priméau dela statu cá rebonificare pentru averea basericésca secularisata, unele consilie generali de ale departamenteloru (analoge cu comitatele nostre) au decisu, cá pre alta cale publica se suplinesca preotiloru acestor'a totusi salariulu luat de guvernulu. Se pote de aci vedé, incatu poporulu este de unu cugetu cu guvernulu in lucrurile, ce atingu baseric'a.

Precum amu amintitu dejá, poporulu catolicu deprin intréga Franci'a a inceputu a protestá in contr'a legeri de instructiune cea fora de Domnedieu votate de curundu in ambe camerele francese. Spre scopulu acest'a s'au facutu comitete de protestu in tote cele 83 departamente ale tieriei. Preste tota asteptarea inse in tote departamentele atatia credintiosi au subscrisu protestele aceste, catu in altele nice 1000 de cole nu au fostu de ajunsu pentru toti. Cátu de invederatu areta impregiurarea acést'a, cá immens'a maiortate a poporulu francesu este inea fidela credintiei catolice.

Itali'a. Cu ocaziunea alegerilor ce au decursu dejá in regatulu Italiei, a esitu din intunerecu si lig'a Francmasoniloru, si a datu unu circulariuu catra toti membrii logeloru francmasonice. In circulariuluu acest'a suntu caracteristice cuvintele, *cumcá unulu fia-care francmasonu trebue se-si tienu de o datorintia santa a urí religiunea si a o combate fora incetare.* Un'a atare ura i vine omului a crede, cumcá nu e cu potintia decatu intre diavoliu din infernu.

In Milanu s'a formatu in dilele trecute un'a liga de resistintia in contr'a pressei celei ireligioase. Toti membrii ligei se obliga a nu cetí nice odata nice o foia de cuprinsu inemicu religiunei.

Fiendu Redactorulu departatu din Blasiu, éra dupa ace'a facunduse unele reparaturi radicali in edificiuu tipografiei, edarea numeriloru presenti s'a intardiatu. Totu din caus'a acést'a numerulu din 25 septembriu nu va poté esi de catu numai preste ver o câteva dile.

Proprietariu, editoriu si redactoriu responsabilu: Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipograf'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.